

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Armino Levicko,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

***Ultra vires* teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos
privatinėje teisėje/The Problems of *Ultra vires* Legal Regulation and
Application in Lithuanian Private Law**

Vadovas: Lekt. Dr. Lina Mikaloniene

Recenzentas: Asist. J. Rimas

Vilnius 2011

TURINYS

Įvadas.....	2
1. <i>Ultra vires</i> doktrinos esmė privatinėje teisėje.....	5
1.1. <i>Ultra vires</i> doktrinos kilmė	5
1.2. <i>Ultra vires</i> doktrinos sampratos aspektai.....	8
2. <i>Ultra vires</i> Lietuvos Respublikos privatinėje teisėje.....	14
2.1. <i>Ultra vires</i> doktrina pagal pirmąją Europos tarybos direktyvą 68/151/EEB ir jos perkėlimas į Lietuvos privatinę teisę.....	14
2.2. <i>Ultra vires</i> reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos privatinėje teisėje.....	23
2.2.1. Privačių juridinių asmenų santykis su <i>ultra vires</i>	23
2.2.2. Viešųjų juridinių asmenų santykis su <i>ultra vires</i>	40
2.2.3. Juridinių asmenų vadovų atsakomybės problemos <i>ultra vires</i> doktrinos kontekste.....	46
2.2.4. Kiekybinio atstovavimo taisyklės ir santykis su <i>ultra vires</i> doktrina.....	52
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	68
SUMMARY	69

Ivadas

Darbo temos aktualumas. Šiuolaikiniame gyvenime juridinis asmuo, kaip išvestinis civilinės teisės subjektas, įgijo ypatingą reikšmę, todėl drąsiai galime teigti, kad šiuolaikinė teisė egzistuoja ir dėl jo. Juridinis asmuo – atskiras civilinių teisinių santykių subjektas, – vienas iš būdų fiziniams asmenims ar jų grupėms tenkinti savo turtinius ar kitokius interesus. Jis yra pilnateisis civilinių teisinių santykių narys: sudaro sutartis, įgyja turtines teises, atsako už prievoles ir pan. Tokių civilinės teisės subjektų, skirtingai nuo fizinių asmenų teismumas yra specialus, vadinasi juridinis asmuo gali turėti ir įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikalingos žmogiškosios savybės kaip lytis, amžius ir pan.

Būtent specialus juridinio asmens teismumas išreiškia pagrindinį *ultra vires* doktrinos principą. *Ultra vires* doktrina keitėsi vystantis pasauliui ir santykiams tarp subjektų. Iš pradžių šios doktrinos paskirtis buvo ginti juridinių asmenų investuotojus ir dalyvius nuo juridinių asmenų veiksmų, kuriais yra kenkiama juridiniam asmeniui, o tik vėliau buvo ieškoma būdų, kaip rasti visų šalių (juridinio asmens, investuotojų ir dalyvių, trečiųjų šalių) interesų apsaugos pusiausvyrą. Taigi iš pradžių doktrina buvo sukurta juridinio asmens steigėjų teisių apsaugai, o tik vėliau reglamentavimas tapo platesnis ir šiuo metu *ultra vires* doktriną suvokiame kaip juridinio asmens veiklos teisėtumą tik tuomet, kai tokia veikla jam leidžia užsiimti įstatymas, o visi sandoriai, kurie prieštarauja juridinio asmens tikslams, yra negaliojantys ir jo neįpareigoja. Vadinasi *ultra vires* doktrinos reikšmė juridiniams asmenims didžiulė, nepaprastai aktualus ir doktrinos reglamentavimas ir taikymas, nes nuo to, kaip bus reglamentuojama ir taikoma *ultra vires* doktrina, priklauso privačių bei viešųjų juridinių asmenų sudarytų sandorių galiojimas bei sąžiningų trečiųjų asmenų teisių apsauga. Būtent todėl aktuali šio magistrinio darbo tema: „*Ultra vires* teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos privatinėje teisėje“.

Tyrimo problematika. Nors *ultra vires* doktrina pasaulyje nėra nauja teisinė kategorija, Lietuvos teisiniame reglamentavime *ultra vires* doktrina atsirado tik įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui. Todėl natūralu, jog kyla tam tikrų reglamentavimo ir taikymo problemų: ne visais atvejais numatytas pilnas *ultra vires* subjektų ratas, *ultra vires* doktrinos taikymą ribojančios teisės normos ne visiškai atitinka Europos Sąjungos teisės nuostatas ir pan.

Tyrimo objektas. *Ultra vires* teisinis reglamentavimas ir taikymas Lietuvoje privačiųjų ir viešųjų juridinių asmenų, juridinio asmens vadovo, kiekybinio atstovavimo atžvilgiu.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti *ultra vires* doktrinos teisinį reglamentavimą ir taikymą Lietuvos privatinėje teisėje bei nustatyti kylančias problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti *ultra vires* doktrinos esmę privatinėje teisėje;
2. Išanalizuoti *ultra vires* doktriną pagal pirmąją Europos tarybos direktyvą 68/151/EEB ir jos perkėlimo į Lietuvos privatinę teisę ypatumus;
3. Išanalizuoti *ultra vires* doktrinos reglamentavimo ir taikymo ypatumus:
 - a) privačiųjų juridinių asmenų atžvilgiu;
 - b) viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu;
 - c) juridinio asmens vadovo atžvilgiu;
 - d) kiekybinio atstovavimo ir *ultra vires* santykio atžvilgiu;
4. Nustatyti *ultra vires* doktrinos reglamentavimo bei taikymo problemas:
 - a) privačiųjų juridinių asmenų atžvilgiu;
 - b) viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu;
 - c) juridinio asmens vadovo atžvilgiu;
 - d) kiekybinio atstovavimo ir *ultra vires* santykio atžvilgiu.

Tyrimo hipotezė.

1. Nors *ultra vires* doktrinos teisinis reglamentavimas bei taikymas ir turi tam tikrų trūkumų, jie nėra esminiai ir todėl *ultra vires* doktrinos reglamentavimas ir taikymas Lietuvos privatinėje teisėje vertintinas teigiamai.

Tyrimo metodai. Darbe naudoti analizės, sisteminės analizės, istorinis, lingvistinis, metodai. Darbe daugiausia remtasi analizės metodu. Analizės metodas pasireiškia visą „*Ultra vires* teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos privatinėje teisėje“ temą išskaidant į smulkesnes dalis ir šias dalis nagrinėjant atskirai. Nagrinėjant darbo temą, naudotasi ir sisteminės analizės metodu, atskiras teisės normas bei institutus vertinant viso teisės akto, kitų teisės aktų bei teismų praktikos kontekste. Istorinis metodas naudojamas siekiant atskleisti *ultra vires* doktrinos kilmę ir suvokti jos esmę. Lingvistinis metodas naudojamas siekiant išsiaiškinti tam tikrų terminų pažodinę reikšmę. Loginis-analitinis metodas kartu su sisteminės analizės metodu buvo taikomas, atskleidžiant teisės normų turinį, analizuojant problemas bei formuluojant išvadas.

Naudota literatūra. Lietuvos teisės doktrinoje, nepaisant *ultra vires* temos aktualumo privatinėje teisėje, *ultra vires* doktrinos reglamentavimui ir taikymui, bei problematikai skirta nedaug dėmesio. Bene vienintelis aktualus, literatūros šaltinis

analizuojama tema, 2007 m. publikuotas Smaliuko A., Pacenkaitės V. mokslinis straipsnis „*Ultra vires naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse*“. Šiame straipsnyje analizuojama *ultra vires* doktrinos, reglamentuojamos naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse atitikimas Europos Sąjungos teisei bei šios doktrinos taikymas Lietuvos teismų praktikoje. R. Zelionka savo magistro darbe „Bendrovių valdymo organų civilinė atsakomybė“ nagrinėjo juridinio asmens teismumui prieštaraujančio sandorio negaliojimą. *Ultra vires* ir kiekybinio atstovavimo santykis buvo analizuotas šiek tiek plačiau pvz.: 2007 m. Smaliuko A. ir Goldammer Y. straipsnyje „Kiekybinio atstovavimo taisyklės taikymo problemos“. 2008 m. Vytauto Didžiojo universitete Joneliūnaitė, N. parengė magistro darbą „Kiekybinio atstovavimo taisyklės taikymo problemos“. Tačiau dažniausiai Lietuvos mokslininkai *ultra vires* doktriną analizuoja tik nagrinėdami sandorių negaliojimo institutą.

Tačiau reikia pastebėti, kad *ultra vires* doktriną žymiai plačiau nei Lietuvos autoriai analizavo užsienio mokslininkai, todėl nagrinėjant, kai kuriuos *ultra vires* doktrinos aspektus, remiamasi užsienio autorių literatūra, pvz.: Reese, Reuben A. „*The true doctrine of ultra vires in the law of corporations*“ (1897), Greenfield, K. „*Ultra Vires Lives? A Stakeholder Analysis of Corporate Illegality*“ (2001), Stephen J. Leacock, „*The Rise and Fall of the Ultra Vires Doctrine in United States, United Kingdom, and Commonwealth Caribbean Corporate Common Law: A Triumph of Experience Over Logic*“, (2006), Зенин И.А., *Гражданское и торговое право зарубежных стран*. (1992) ir pan. Be mokslinės literatūros analizės, darbe plačiai analizuojama ir teismų praktika, padėsianti nustatyti kylančias teorines bei praktines analizuojamo reiškinių problemas.

Darbo originalumas. *Ultra vires* reglamentavimo ir taikymo problemos šiuo metu yra vienas sudėtingiausių klausimų Lietuvos privatinėje teisėje, kadangi nėra atlikta plati ir išsami šios srities analizė. Tikėtina, kad darbas bus vertingas dėl pateikiamo sistemiško požiūrio į nagrinėjamą problemą. Atlikto tyrimo išvados turėtų būti vertingos tiek teisės taikytojams, susiduriantiems su norminių teisės aktų veikimu praktikoje, tiek asmenims, kuriantiems teisę, padedant jiems formuoti vienareikšmišką *ultra vires* doktrinos poziciją. Taip pat tikimasi, kad magistro darbe dėstoma autoriaus pozicija paskatins mokslines diskusijas ir tolimesnius tyrinėjimus šia tema. Darbas baigiamas išvadamis, pateikiami pasiūlymai.

1. *Ultra vires* doktrinos esmė privatinėje teisėje

1.1. *Ultra vires* doktrinos kilmė

Jau Hamurabio kodekso laikais buvo žinoma, kad teisės subjektu yra ne tik žmogus, bet ir žmonių susivienijimai. Senovės romėnų teisė teisių ir pareigų subjektu laikė ne tik konkretų žmogų, bet ir tam tikrus abstrakčius subjektus, t.y. žmonių asociacijas. Tiesa, senovės romėnų privatinė teisė vieninteliu teisių ir pareigų subjektu pripažino žmogų, tačiau viešojoje teisėje jau buvo išskiriami įvairių rūšių žmonių susivienijimai, o teisių ir pareigų subjektais būdavo pripažįstami būtent susivienijimai, o ne juos sudarantys žmonės.¹ Jau senovės Romoje buvo aišku, kad „šventyklų, miestų bendras turtas negali priklausyti konkretiems fiziniams asmenims.“² Pažymėtina, kad Romos teisininkai ne tik iškelė juridinio asmens idėją, bet ir suteikė jai praktinę išraišką, pagrindė juridinio asmens teisnumo ir veiksnumo sąvokas. Tačiau senovės Romoje visgi nebuvo aiškiai suformuluota, kas yra juridinis asmuo. Be to, atlikus aukščiau aptartos mokslinės literatūros tyrinėjamosios romėnų teisės analizę, galima teigti, kad nebuvo sureguliuoti ir juridinių asmenų veiksmai, todėl *ultra vires* doktrina šiame teisės vystymosi laikotarpyje nebuvo žinoma.

Toliau juridinių asmenų idėją tobulino kanonų teisė, atribojusi „asmens“ ir „žmogaus“ sąvokas bei pradėjusi ieškoti „asmens“ sąvokos apibūdinimo. Būtent kanonų teisė įvedė „juridinio asmens“ sąvoką ir pateikė pirmąsias juridinio asmens esmės aiškinimo idėjas, o vėliau, suvokus ypatingą juridinio asmens reikšmę, siekė sureguliuoti veiksmus, kuriuos gali atlikti juridiniai asmenys ir kuriuos ne. Dar vėliau buvo ieškoma teisinių instrumentų, kurie suteiktų tokią teisę norintiems ja pasinaudoti.³

Mokslinėje literatūroje taip pat išreiškiama nuomonė, kad *ultra vires* atsiradimas siejamas su pirmaisiais juridiniais asmenimis, kurie atsirado kaip karaliaus ar kito suvereno privilegijos, nustačiusios įmonės veiklos sritį ir tikslus, rezultatas.⁴

Istorinės *ultra vires* doktrinos šaknys aptinkamos ir ankstyvojoje kapitalistinių kompanijų vystymosi stadijoje, XVIII amžiuje, kai įmonės buvo laikomos įrankiu neteisėtai veiklai vykdyti.⁵ Tokias avantiūristines ir sukčiavimo kompanijas, rinkusias

¹ NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia, 1999. p. 64.

² *Ibid.*, p. 65.

³ БУДЫЛИН, С.Л. *Крупные сделки хозяйственных обществ // арбитражная практика № 02 (47) 2005*. С. 3.

⁴ ЗЕНИН, И.А. *Гражданское и торговое право зарубежных стран*. Москва: МГУ. 1992. p. 29.

⁵ *Ibid.*

pinigus iš žmonių ir žadėjusias fantastiškas pajamas anglai vadino „Muilo burbulu“. Labiausiai tokias kompanijas atspindėjo verslininko John Law įsteigta „Pietų Jūrų kompanija“ (angl. – *South Sea company*). Jai buvo suteikta monopolinė teisė prekiauti su Pietų Amerika mainais į Jungtinės Karalystės valstybės skolos perėmimą. Šios įmonės žlugimas 1720 m. paskatino „Burbulo“ (angl. – *Bubble Act 1720*) įstatymo Jungtinėje Karalystėje priėmimą.⁶ Šis įstatymas buvo skirtas apriboti įmonių teises ir jo priėmimas praktiškai 100 m. sustabdė įmonių teisės vystymąsi Jungtinėje Karalystėje.

Maždaug tuo pat metu pirmas nepasitikėjimas įmonėmis bei baiminimasis, kad jos įgys per didelę ekonominę galią pasireiškė ir JAV. Ši baimė „pasireiškė įvairiais įmonių veiksmų apribojimais ir *ultra vires* doktrinos atsiradimu.”⁷

Taigi įmonių teisėje *ultra vires* doktrina istoriškai pradėta taikyti siekiant, uždrausti įmonėms verstis veikla, nenumatyta jų steigimo dokumentuose. Kai įmonės veikla neatitikdavo įmonės veiklos tikslų, buvo pripažįstama, kad įmonė veikia *ultra vires*, o įmonės sandoriai, sudaryti veikiant *ultra vires*, būdavo pripažįstami negaliojančiais.⁸ Taip pat pabrėžtina, kad *ultra vires* doktrinos esmė buvo apsaugoti įmonės akcininkų ir kreditorių interesus nuo nesažiningų ar nekompetentingų bendrovės valdymo organų veiksmų. Buvo tikima, kad kiekvienas investuotojas (arba skolintojas) turi būti tikras, kad jo pinigai bus skiriami tik tiems tikslams, kurie nurodyti įmonės dokumentuose. Įmonės veiksmų apribojimas buvo sumanytas kaip tam tikra ribotos atsakomybės įmonės narių privilegija.⁹

Mokslininkai pabrėžia, kad vėliau *ultra vires* doktrina buvo plėtojama teismų praktikoje. Paul J. Omar Powers pažymi, kad apie *ultra vires* doktriną JAV teismų praktikoje diskutuojama nuo 1804 m.¹⁰ Tokios pat nuomonės laikosi ir Reese Reuben A., pabrėždamas, kad pirmiausia *ultra vires* doktrina teismų praktikoje buvo paminėta 1804

⁶ FABER, M. *The South Sea Bubble and Law's Mississippi Scheme*. Prieiga per internetą: <http://www.gold-eagle.com/editorials_04/faber102004.html> [Žiūrėta 2011-11-15].

⁷ *cit. op.* 4.

⁸ Advokatų kontora. Norcqus ir partneriai. *Įmonių vadovų atsakomybė Lietuvoje: teismų praktikos apžvalga*. 2004. p.14. Prieiga per internetą: <<http://www.rln.lt/download.php/fileid/25>> [Žiūrėta 2011-11-20].

⁹ Roche & Duffay. *Почти как люди. Доктрина Ultra Vires в зарубежном и российском праве*. 2006. p.2. Prieiga per internetą: <<http://www.roche-duffay.ru/articles/pdf/Ultra%20Vires.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].

¹⁰ OMAR, J. PAUL. *Powers, Purposes and Objects: The Protracted Demise of the Ultra Vires Rule*. Bond Law Review. 2004. p.96-97. http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1280&context=blr&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.lt%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dpowers%252C%2520purposes%2520and%2520objects%253A%2520the%2520protracted%2520demise%2520of%2520the%2520ultra%2520vires%2520rule%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D0CBoQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fepublications.bond.edu.au%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1280%2526context%253Dblr%26ei%3D1hnCTqX2PIem8gPi3-W_BA%26usg%3DAFQjCNEKxRLs9xyyf_6P_bnnwoYcaGZotw#search=%22powers%2C%20purposes%20objects%3A%20protracted%20demise%20ultra%20vires%20rule%22 [Žiūrėta 2011-11-15].

m. JAV, kai fiziniai asmenys bylinėjosi su draudimo bendrovėmis bei bankais.¹¹ Jungtinės Karalystės teismų praktikoje, perimant praktiką iš JAV, *ultra vires* doktrina buvo paminėta ir pritaikyta bendrovėms (angl. – *charter companies*), tik daugiau nei po 40 m., kai didžiosios ekonominės karštinės metu (geležinkelių, kanalų, kelių tiesimas) apie 1846 m. suaktyvėjo tokių įmonių įsisteigimas. Tos praktikos perėmimo pradžią žyminti byla yra *Coleman v Eastern Counties Railway Company* (1846), kurioje buvo laikomasi pozicijos, kad įmonė neegzistuoja kitų veiksmų atžvilgiu, išskyrus tų, kuriems ji yra įsteigta.¹² Taigi veiksmai, kurių įmonė negali atlikti, jos neįpareigoja.¹³ Taip Jungtinės Karalystės teismai 1846 m. perėmė JAV supratimą apie riboto teismo įmones ir ėmė vystyti *ultra vires* doktriną.¹⁴

Stephen J. Leacock teigimu, principinė doktrinos idėja buvo ta, kad bendrovė savo lėšas turėjo investuoti į tas veiklas, kurioms ji buvo sukurta, o ne į kitas veiklas, kurių bendrovės steigėjai nenumatė bendrovės steigimo dokumentuose ir kurios bendrovės steigimo metu atrodė nedominančios.¹⁵ Ši principinė nuostata leido suprasti, kad doktrina buvo sukurta kaip teisinis instrumentas, kuris turėjo apsaugoti dviejų asmenų grupių, susijusių su bendrove, interesus:

1. asmenis, investuojančius į bendrovės veiklą, t.y. akcininkus, kurie investuoja į veiklą, kuria užsiima bendrovė, ir pagrįstai tikisi gauti pelno;
2. asmenis, kurie yra bendrovės kreditoriai ir tikisi, kad bendrovė, užsiimdama veiklą, kuri numatyta jos steigimo dokumentuose, bus pajėgi atsiskaityti su kreditoriais.

Taigi *ultra vires* doktrina buvo sukurta, siekiant paaiškinti, kokia konkrečiai veikla juridiniai asmenys gali užsiimti dalyvaudami civilinėje apyvartoje.

Apibendrinant, pasakytina, kad *ultra vires* doktrinos kilmę sąlygojo juridinių asmenų atsiradimas. Ši doktrina atsirado maždaug XVIII amžiuje, ankstyvojoje kapitalistinių kompanijų vystymosi stadijoje, Jungtinėje Karalystėje bei JAV, kur,

¹¹ REESE, REUBEN A. *The true doctrine of ultra vires in the law of corporations*. 1897. p.31-38. Prieiga per internetą: <<http://www.archive.org/stream/cu31924019347479#page/n5/mode/2up>> [Žiūrėta 2011-11-20].

¹² *Cit. op.* 10.

¹³ PUTNEY, H. A. *Popular Law Library Vol.8 Partnership, Private Corporations, Public Corporations*. 1908. Section 39. Ultra vires contracts. Prieiga per internetą: <<http://chestofbooks.com/society/law/Popular-Law-8/Section-39-Ultra-Vires-Contracts.html>> [Žiūrėta 2011-11-20].

¹⁴ SWANEY, H. *Essay on ultra vires*. 1883. p. 3. Prieiga per internetą: <http://www.ebooksread.com/authors-eng/homer-h-swaney/essay-on-ultra-vires-ala/1-essay-on-ultra-vires-ala.shtml> [Žiūrėta 2011-11-20].

¹⁵ LEACOCK, S. J. “*The Rise and Fall of the Ultra Vires Doctrine in United States, United Kingdom, and Commonwealth Caribbean Corporate Common Law: A Triumph of Experience Over Logic*”, *DePaul Bus. & Comm. Law Journal*, Vol. 5, 2006. p.78.

siekiant užkirsti kelią avantiūristinių ir sukčiavimu užsiimančių įmonių veiklą, buvo įvesti įmonių veiksmų apribojimai draudžiantys įmonėms verstis veikla, nenumatyta jų steigimo dokumentuose. Vėliau *ultra vires* doktrina buvo plėtojama JAV ir Jungtinės Karalystės teismų praktikoje.

1.2. *Ultra vires* doktrinos sampratos aspektai

Vaitkevičiūtės V. posakių ir žodžių žodyne *ultra vires* sąvoka semantiškai, išvertus iš lotynų kalbos, reiškia „daugiau negu leidžia jėgos“.¹⁶ Taigi ši sąvoka nusako veiksmus, viršijančius nustatytą kompetenciją (prerogatyvą).¹⁷ Kitame žodyne¹⁸ pateikiamos dvi *ultra vires* reikšmės: 1) realus priimančio sprendimus įgaliojimų viršijimas, 2) procesinių įgaliojimų viršijimas, kai sprendimas priimamas nesilaikant būtinų procedūrų. Teisės terminų žodyne¹⁹ *ultra vires* terminas apibūdinamas kaip „virš jėgų“. Anot žodyno, ši doktrina žinoma įmonių teisėje, jos esmė ta, kad įmonė turi teisę sudaryti tik tuos sandorius, kurie nurodyti, numatyti steigimo dokumentuose bei neprieštaruoja įmonės veikimo tikslams, kitu atveju sandoris bus neteisėtas. Matome, kad žodynuose pateiktos *ultra vires* sąvokos apima tam tikrą „jėgų“ arba, kitaip tariant, įgaliojimų viršijimą.

Mokslinėje literatūroje laikomasi nuomonės, kad *ultra vires* doktrina plačiau prasme apima du aspektus. Greenfield, K. teigimu tai:

1. veiksmai ir sandoriai, kurie prieštaruoja juridinio asmens tikslams – negalioja;
2. juridinio asmens valdymo organų atlikti veiksmai ir sudaryti sandoriai, jei tai atlikta viršijant kompetenciją – negalioja.²⁰

Ultra vires nusako veiksmus, kurie viršija įmonės kompetenciją. Įmonių teisėje ši doktrina turi du aspektus:

1. *ultra vires* reiškia, kad įmonės veiksmai prieštaruoja jos veiklos tikslams, nurodytiems įmonės steigimo dokumentuose, įstatuose ar bendruosiuose tos rūšies įmonių veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, administraciniuose aktuose ar nuostatuose;

¹⁶ VAITKEVIČIŪTĖ V. *Posakių ir žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 1998. p.321.

¹⁷ *Cit. op.* 8.

¹⁸ АНДЕРХИЛЛ, Д., *et al.* *Толковый словарь*. Москва: "ИНФРА-М", Издательство "Весь Мир". Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М. 2001. p.365.

¹⁹ *Nemokamas teisės žodynas internete*. Prieiga per internetą: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/ultra+vires>> [Žiūrėta 2011-11-20].

²⁰ GREENFIELD, K. „*Ultra Vires Lives? A Stakeholder Analysis of Corporate Illegality*.“ *Virginia Law Review*. [interaktyvus]. 2001. 87 (November). p.21. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=253770> [Žiūrėta 2011-11-20].

2. įmonės valdymo organas viršijo įstatyme ar įmonės veiklos dokumentuose nustatytą jo kompetenciją.²¹

Smaliukas A., Pacenkaitė V. pažymi, kad „klasikinė *ultra vires* doktrina taip pat numato, kad negalioja ir tie sandoriai, kuriuos juridinio asmens valdymo organai sudaro viršydami savo kompetenciją. Šie du aspektai (prieštaravimas juridinio asmens tikslams ir valdymo organų kompetencijos viršijimas) sudaro *ultra vires* doktrinos sampratą plačiaja prasme.“²²

Matome, kad *ultra vires* plačiuoju požiūriu apima *ultra vires* doktrinos požiūrį siauruoju aspektu, pridėdama antrą aspektą – valdymo organų įgaliojimų viršijimą.

Nors *ultra vires* doktrina yra žinoma visos Vakarų teisės tradicijos valstybėse, tačiau kai kuriais aspektais ji buvo suprantama skirtingai. Plačiau panagrinėsime Jungtinės Karalystės ir Vokietijos pavyzdžius.

Dar 1875 m., Jungtinės Karalystės teismų praktikoje, bandant spręsti problemas, kai juridinis asmuo atlieka veiksmus, kurių negalėjo atlikti, ir buvo suformuluota *ultra vires* doktrinos samprata. Byloje *Ashbury Carriage Company v Richie*²³ buvo teigiama, kad „įmonė įsteigta pagal bendrovių teisę reglamentuojančių teisės aktų nustatytą tvarką, turi teisę atlikti tuos veiksmus, kuriuos ji yra įgaliota atlikti pagal savo steigimo dokumentus. Bet kokia kita nenumatyta veikla yra *ultra vires*.“²⁴ Vadinasi šioje byloje buvo išdėstyta taisyklė, kad įmonė yra sukurta įgyvendinti tam tikrus tikslus, kurie yra įtvirtinti įmonės teisės aktuose, ir bet kokie veiksmai, kurie prieštarauja jos nustatytiems tikslams, yra negaliojantys.

Ši byla taip pat suformulavo *ultra vires* doktrinos vieną iš sampratos aspektų, kad „...įmonė, jos direktoriai ar įmonės akcininkai negali patvirtinti ar kitaip priversti įsigalioti veiksmą, kuris viršija įmonės veiklos tikslus, nustatytus jos steigimo dokumentuose. Taip pat pasakytina, kad veiksmas prieštaraujantis įmonės tikslams, negali įsigalioti dėl to, kad po veiksmo einančiu susitarimu šalys pripažįsta šį veiksmą galiojančiu.“²⁵ Kitaip tariant, Jungtinėje Karalystėje buvo taikoma įgaliojimo (angl. – *mandate*) teorija.

²¹ ШЕРШЕНЕВИЧ Г. Ф. *Учебник торгового права*. Москва: фирма "СПАРК". 1994. p.135.

²² SMALIUKAS A.; PACENKAITĖ V. *Ultra vires doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse*. p.1-2. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].

²³ *Ashbury Railway Carriage Co v Riche* (1875) LR 7 HL 653 byla. Prieiga per internetą: <http://oxcheps.new.ox.ac.uk/new/casebook/part2_5.php> [Žiūrėta 2011-11-20].

²⁴ SYED RAZA SHAH GILANI. „*The “Doctrine of Ultra Vires” and its subsequent development in the frame work of Company law.*“ p. 2. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1936728> [Žiūrėta 2011-11-20].

²⁵ *Cit.op.* 15.

Ši teorija kilo iš Romėnų teisės ir buvo pagrįsta atstovavimu, pagal kurį buvo remiamasi įprastiniu santykiu tarp įgaliotojo ir įgaliotinio. Vadinasi, bendrovė veikia per atstovą, kurio galių apimtis priklauso nuo suteikto įgaliojimo ir gali būti daugiau ar mažiau ribota. Tokiu atveju, atstovo įgaliojimų apribojimas galimas įstatymu arba pačios bendrovės organų sprendimais. Šią teoriją pripažįstančiose šalyse galiojo numanomo žinojimo (angl. – *constructive notice*) taisyklė, pagal kurią trečiosios šalys žinojo arba turėjo žinoti apie tų įgaliojimų apimtį.²⁶ Taigi, pagal įgaliojimo teoriją kartu su numanomo žinojimo taisykle, tretysis asmuo neginamas, jei sudarė sandorį su bendrovės atstovu, kurio įgaliojimas atlikti tokį sandorį yra apribotas, nes apie apribojimą tretysis asmuo žinojo arba turėjo žinoti ir privalėjo susilaikyti nuo sandorio sudarymo.

Tačiau vėliau *ultra vires* doktrinos nuostatos tapo sunkiai suderinamos su bendrovių pamatiniu principu siekti pelno. Doktrina tapo problemišku barjeru bendrovėms imtis teisėtos veiklos, kuri buvo nenumatyta bendrovės steigimo dokumentuose, tačiau palanki bendrovės labui.²⁷ Kitaip tariant, bendrovė norėdama užsiimti veikla, kurią matė esant pelninga, negalėjo to padaryti, nes visi veiksmai ir sandoriai įvykdyti atliekant veiklą nenumatytą jos steigimo dokumentuose, vadovaujantis *ultra vires* doktrina galėjo būti pripažinti negaliojantys. Tai trukdė bendrovėms užsiimti pelninga veikla. Švelnindama pradines *ultra vires* doktrinos pasekmes 1880 m. byloje *A.G. v. Great Eastern Railway, Co*²⁸ išdėstė nuomonę, kad veiklos, kuri nenumatyta jos steigimo dokumentuose, teisėtumas gali būti logiškai paaiškinamas iš kitų steigimo dokumentuose numatytų veiklų, kuriomis bendrovė gali užsiimti. Tai leido teismams toleruoti bendrovių užsiimamą veiklą, kuri nebuvo įrašyta į bendrovės steigimo dokumentus, bet logiškai galėjo būti pagrindžiama iš įrašytų veiklų.²⁹

„1985 m. Jungtinėje Karalystėje priėmus bendrovių įstatymą (angl. – *Company act 1985*), buvo nustatyta, kad tie veiksmai, kurie atlikti ne pagal įmonės steigimo dokumentus, užtraukia pačios įmonės atsakomybę. Toks juridinių asmenų atsakomybės išplėtimas sąlygojo *ultra vires* doktrinos krizę“.³⁰ Pažymėtina, kad ir Jungtinės Karalystės teismai šiuo laikotarpiu atsisakė *ultra vires* doktrinos pirmapradžio suvokimo.³¹

²⁶ *Cit.op.* 4. p.28.

²⁷ *Cit.op.* 15.

²⁸ *A.G. v. Great Eastern Railway, Co.* (1880) 5 App.Cas. 473 (H.L.) byla. Prieiga per internetą: <http://oxcheps.new.ox.ac.uk/new/casebook/part2_5.php> [Žiūrėta 2011-11-15].

²⁹ *Cit.op.* 15.

³⁰ IVAMY H. *Topham and Ivamy's Company Law*. 15th ed. London: Butterworth, 1974. p.299.

³¹ Prieiga per internetą: <<http://www.cwgsy.net/private%2Fsljohn/companylaw3245.html>> [Žiūrėta 2011-10-03].

O štai Vokietijoje vyravo teisės teorija dėl bendrovės valdymo organų (vok. *organtheorie*), kuri buvo skirtinga, nei kitose kontinentinės teisės valstybėse.

Pagal vokiškąją teoriją, bendrovės valdymo organai nėra bendrovės įgaliotiniai civilinės teisės prasme. Štai akcinės bendrovės valdyba (vok. – *vorstand*) yra ne bendrovės įgaliotinis, o bendrovę atstovaujantis organas. Šio organo galias įstatymų ribose gali apriboti stebėtojų taryba (vok. – *aufsichtsrat*), įstatai, visuotinis akcininkų susirinkimas arba jos pačios priimti sprendimai. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad valdyba nėra įgaliotinis ir kad jos teisės veikti bendrovės vardu kyla pirmiausia iš įstatymo, visi bendrovės valdymo organų įgaliojimų apribojimai, išskyrus, numatytus pačiame įstatyme, negali būti panaudoti prieš trečiuosius asmenis. Tiesa, ši taisyklė Vokietijoje turi išimtį, grindžiamą sąžiningumo principu – bendrovė gali panaudoti valdymo organo įgaliojimų viršijimo faktą prieš tretįjį asmenį, jei šis asmuo žinojo, kad bendrovės valdymo organo narys piktnaudžiauja savo įgaliojimais arba slapta veikia su juo išvien (kitais tariant, jei įrodomas šių asmenų piktavališkas susitarimas).³²

Manytina, kad Jungtinėje Karalystėje *ultra vires* trečiųjų asmenų atžvilgiu buvo taikoma, nes buvo vadovaujama numanomo žinojimo taisykle, o Vokietijoje pačios įmonės organams apribojus įgaliojimus, *ultra vires* buvo netaikomas ir ginami tretieji asmenys. *Ultra vires* yra tuomet, kai įmonės veiksmai prieštarauja jos veiklos tikslams, nurodytiems įmonės veiklos dokumentuose, o įmonės valdymo organas viršijo įstatyme ar įmonės veiklos dokumentuose nustatytą savo kompetenciją.

Ultra vires doktrina žinoma ir viešojoje, ir privatinėje teisėje, tačiau jos supratimas skiriasi. Viešojoje teisėje pagal *ultra vires* doktriną viešojo administravimo subjektai negali veikti viršydami įgaliojimų, kuriuos jiems suteikia įstatymas.³³ Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas³⁴, viešojo administravimo subjektų veiksmai ir priimtų sprendimų teisėtumas turi būti vertinamas pagal tai, ar jie veikia pagal jiems įstatyme suteiktą kompetenciją. Viešojo administravimo subjektas negali sugalvoti naujų ir savarankiškų veiklos formų, kurių įstatymas nenustato. Visi viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgalinimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis, plečiamas valdymo institucijų kompetencijos aiškinimas yra negalimas.

³²*Cit. op. 22.*

³³Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. spalio 21 d. sprendimas adm. b. *UAB „Airenida“ v. Panevėžio apskrities VMI*, Nr. A-469-1166-05.

³⁴Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2008 kovo 12 d. sprendimas adm. b. *B. J. L. v. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, Nr. A756-55/2008.

Tuo tarpu privatinėje teisėje *ultra vires* sąvoka yra susijusi su juridiniais asmenimis ir išreiškia principą, jog juridiniai asmenys turi specialųjį teisumą.³⁵

Privatinėje teisėje specialusis teisnumas sako, kad juridinis asmuo gali užsiimti tik tokia veikla, kurią jam leidžia įstatymas. Tai įpareigoja juridinį asmenį savo steigimo dokumentuose nurodyti veiklas, kuriomis jis užsiims. Vadinasi, veiksmas, kuris peržengia steigimo dokumentuose nustatytas veiklos ribas, kitaip – vadinamą juridinio asmens teisumą, yra neteisėtas ir juridinis asmuo negali užsiimti tokia veikla ar atlikti tokį veiksmą. Specialiojo teismo taisyklė reikalauja, kad steigimo dokumentuose būtų konkrečiai nurodyta kokia veikla juridinis asmuo gali užsiimti.

Pažymėtina, kad *ultra vires* viešojoje ir privatinėje teisėje skiriasi. Pagrindinis skirtumas būtų toks, jog viešojoje teisėje viešojo administravimo subjektas gali daryti tik tai, kas jam tiesiogiai leidžiama, kai tuo tarpu privatinėje teisėje galioja principas, kad galima daryti tai, kas privatinės teisės subjektams yra tiesiogiai neuždrausta.

Svarbu akcentuoti, kad privatinėje teisėje *ultra vires* doktrina suvokiama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Smaliukas A., ir Pacenkaitė V. savo straipsnyje pažymi, kad „siaurąja prasme, *ultra vires* doktrina išreiškia klasikinį principą, jog juridiniai, skirtingai nei fiziniai, asmenys turi specialųjį teisumą. Kitaip tariant, galiojant *ultra vires* doktrinai, griežtai laikomasi nuostatos, jog juridinio asmens veikla yra teisėta, tik jeigu tokia veikla konkrečiam juridiniam asmeniui leidžia užsiimti įstatymas. Todėl specialiojo teismo taisyklė dažnai reikalauja, kad juridinio asmens steigimo dokumentuose būtų nurodyti šio juridinio asmens veiklos tikslai, o kartais netgi reikalaujama detaliai įvardinti, kokia konkrečiai veikla šis juridinis asmuo turi teisę užsiimti. Taigi klasikinė *ultra vires* doktrina skelbia, kad visi sandoriai, kurie prieštarauja juridinio asmens tikslams, yra negaliojantys ir jo neįpareigoja.“³⁶ Pagal *ultra vires* doktriną kiekvienas juridinio asmens sandoris, nenumatytas įstatuose, neatitinkantis jo veiklos tikslų, yra *ultra vires* sandoris.³⁷

Vadinasi, klasikinė *ultra vires* doktrina sutapatinama su specialiuoju juridinių asmenų teisumu, kuris yra juridinio asmens vienas pirminių požymių (juridinio asmens pirminiai požymiai yra organizacinis vieningumas, civilinis teisnumas ir veiksnumas, civilinis procesinis teisnumas ir veiksnumas).³⁸ Juridinio asmens civilinis teisnumas atsiranda tuo pačiu metu, įstatymo nustatyta tvarka įsteigus juridinį asmenį. Juridiniai asmenys civilinėje apyvartoje gali dalyvauti tik įstatymų nustatyta tvarka įsteigti ar įregistruoti. Tik įregistruotas juridinis asmuo įgyja teisinį subjektiškumą, kuris suteikia

³⁵EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002. p. 50.

³⁶*Cit. op.* 22.

³⁷*Cit. op.* 8.

³⁸PRAPIESTIS, J. *Namų advokatas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2002. p.79.

teisę jam įgyti teises ir pareigas. Kitaip tariant, juridinis asmuo įgyja teisnumą įsteigimo arba įregistravimo metu. Bendrai sutariama, juridinių asmenų teisnumas nėra absoliutus. Specialiojo teisnumo taisyklė reikalauja, kad juridinio asmens steigimo dokumentuose būtų nurodyti veiklos tikslai arba detalai išvardinta veikla, kuria galima šiam juridiniam asmeniui užsiimti. Vadinasi, atlikti veiksmai ir sudaryti sandoriai, kurie nenumatyti to juridinio asmens veiklos dokumentuose yra neteisėti, nes asmuo neturi teisės tai daryti ir tokia veikla prieštarauja juridinio asmens tikslams. Iš to seka, kad tokie veiksmai ir sandoriai neįpareigoja juridinio asmens ir yra negaliojantys. Taigi juridinio asmens civilinis teisnumas – tai galėjimas turėti civilines teises ir pareigas, o jos esmė ta, kad visi veiksmai, kurie viršija nustatytas steigimo dokumentuose ar įstatyme juridinio asmens galias, – neteisėti.

Pabaigai pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje sutinkama nuomonių, kad (pvz. Zenino I.A. teigimu) „šiuo metu *ultra vires* doktrina praktiškai prarado savo reikšmę, nes įstatymai leidžia įmonėms užsiimti pačia įvairiausia veikla, jeigu jos tik nedraudžia įstatymai.“³⁹ Arba Greenfield, K nuomone, „tikrąją doktrinos pabaigą ženklino leidimas steigti privačius juridinius asmenis bet kokiam teisėtam tikslui.“⁴⁰ Tačiau *ultra vires* doktrina negali prarasti savo reikšmės visapusiškai, kadangi, suvokiant ją plačiaja prasme, nors juridiniai asmenys ir veikia teisėtais tikslais, visgi tam tikri veiksmai gali prieštarauti įmonės tikslams, o įmonės valdymo organai, gali viršyti įstatyme ar įmonės veiklos dokumentuose nustatytą kompetenciją.

Apibendrinant pasakytina, kad *ultra vires* doktrina sutapatinama su juridinių asmenų teisnumu ir suprantama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Siaurąja prasme tai – prieštaravimas juridinio asmens tikslams, o platusis sampratos suvokimas apima ir minėtą siaurosios sampratos aspektą ir valdymo organų kompetencijos viršijimą. Tokiais atvejais atlikti veiksmai ir sudaryti sandoriai – negalioja. *Ultra vires* samprata viešojoje ir privatinėje teisėje skiriasi tuo, kad privatinėje teisėje galima daryti tai, kas privatinės teisės subjektams yra tiesiogiai neuždrausta, kai viešojoje – galima daryti tik tai, kas tiesiogiai leidžiama.

³⁹ *Cit. op.* 4.

⁴⁰ *Cit. op.* 20.

2. *Ultra vires* Lietuvos Respublikos privatinėje teisėje

2.1. *Ultra vires* doktrina pagal pirmąją Europos tarybos direktyvą 68/151/EEB ir jos perkėlimas į Lietuvos privatinę teisę

Norint suprasti *ultra vires* doktrinos reglamentavimą Lietuvos privatinėje teisėje, būtina nagrinėti jos atsiradimo aplinkybes, t.y. kokie teisės aktai sąlygojo šios doktrinos atsiradimą Lietuvos teisinėje sistemoje. Todėl pirmiausia analizuotina Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB⁴¹ (toliau – Pirmoji direktyva, Pirmoji bendrovių teisės direktyva), nes Lietuvos įstatymų leidėjas rengdamas naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą⁴² (toliau – CK, naujasis CK) siekė suderinti nacionalinę teisę būtent su šios direktyvos nuostatomis dėl *ultra vires* doktrinos taikymo. Taigi, nors galima teigti, kad teisės normos yra suderintos su direktyvos nuostatomis, tačiau tai nesumažina pačios direktyvos reikšmės, kadangi šios normos turi būti ir suprantamos, aiškinamos bei įgyvendinamos taip kaip suprantama minėta direktyva.⁴³

Šios direktyvos atsiradimo prielaidos kilo 1957 m., kai buvo pasirašyta Romos sutartis⁴⁴, užtikrinanti įsisteigimo laisvę bendrovėms, įsteigtoms pagal vienos iš valstybių narių teisę, kurių buveinė registruota Europos Bendrijos teritorijoje.

Ši įsisteigimo teisė reiškė:

1. bendrovių pripažinimą visose valstybėse narėse;
2. draudimą reikalauti, kad bendrovės iš vienos valstybės narės, įsisteigusios kitoje valstybėje narėje, vykdytų kitokius formalumus, negu nustatyti priimančios valstybės narės bendrovėms.

Sutartis taip pat įpareigojo harmonizuoti nacionalinę teisę ir apibrėžė šiam tikslui būtinas teisinės priemones. Šio teisės derinimo paskirtis buvo ne tik palengvinti naudojimąsi įsisteigimo teise, bet ir apriboti dėl skirtingų valstybių narių teisės normų kylančią riziką akcininkų, kreditorių ir trečiųjų šalių teisių apsaugai. Kad šiuo pagrindu reikia priimti specialų teisės aktą, suprato ir kreipėsi į Europos Parlamentą šešių valstybių – Vokietijos, Belgijos, Prancūzijos, Italijos, Liuksemburgo ir Olandijos nacionalinės

⁴¹ 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jos narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo su pakeitimais ir papildymais. Nr. 68/151/EEB// OJ L 65. 1968.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴³ ČERKA, P. *Verslo teisė. mokomoji medžiaga*. 2006. p.77.

⁴⁴ Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis. 1957 m. (Roma; Suvestinis Europos aktas, pakeitęs ir papildęs Europos ekonominės bendrijos sutartį.// OJ C 83. 2010).

delegacijos. Pirminį pasiūlymą dėl direktyvos Europos Komisija aprobavo ir Europos Tarybai pateikė 1964 m. vasario mėnesį. Galutinis direktyvos tekstas priimtas po ketverių metų - 1968 m. kovo 9 d.⁴⁵

Taigi buvo priimta 1968 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš bendrovių dėl jų narių ir kitų interesų apsaugos pagal Sutarties 58 straipsnio antrąją pastraipą, siekdamas suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje bendrijoje, koordinavimo, nustatanti bendrovių informacijos ir duomenų bei dokumentų atskleidimo tvarką.

Aktualu pastebėti, kad analizuojama direktyva yra kompromisinė, priimta, siekiant suderinti valdymo organo teorijos ir įgaliojimo teorijos nuostatas, kurios buvo įtvirtintos Jungtinės Karalystės ir Vokietijos teisinėse sistemose. Būtent derinant šių dviejų teorijų nuostatas buvo priimtos kompromisinės Pirmosios Tarybos direktyvos 68/151/EEB taisyklės, kurias Lietuvos įstatymų leidėjas turėjo perkelti į Lietuvos teisės sistemą.

Bendras Pirmosios bendrovių teisės direktyvos tikslas – nustatyti bendrovių informacijos ir duomenų bei dokumentų atskleidimo tvarką, siekiant apriboti dėl skirtingų valstybių narių teisės normų kylančią riziką akcininkų, kreditorių ir trečiųjų asmenų teisių apsaugai.⁴⁶ Kalbat apie pastarąjį tikslą, paminėtina Friedrich Haaga GmbH byla, kurioje buvo nurodyta, kad tretiesiems asmenims turi būti užtikrintas pasitikėjimas tuo, kas jiems sakoma, garantuojant, kad, jei jie palaiko santykius su vienu ar daugiau asmenų, laikančių save teisėtai įmonės atstovais, su tokiu asmeniu ar asmenimis sudaryta sutartis įpareigos pačią įmonę.⁴⁷

Nagrinėjamoje direktyvoje *ultra vires* doktrina įtvirtinta 9 str.

Direktyvos 9 str. 1 d. teigiama, jog bendrovės organų įvykdyti veiksmai įpareigoja bendrovę net ir tada, kai tokie veiksmai nėra viena iš bendrovės veiklos sričių, išskyrus atvejus, kai tokie organai atliko veiksmus, viršydami įgaliojimus, kuriuos šiems organams suteikia ar leidžia suteikti įstatymas.

Ši nuostata patvirtina, kad įmonės valdymo organų veiksmai – tolygūs įmonės veiksmams. Vienintelė išimtis, kai įmonės valdymo organas viršija įstatymu įtvirtintus savo įgaliojimus.

⁴⁵ BOURME, N. *Company law, Second Edition*. London: Cavendish Publishing limited 1995. p. 54.

⁴⁶ Roche & Duffay. *Почти как люди. Доктрина Ultra Vires в зарубежном и российском праве*. 2006 p.2 Prieiga per internetą: <<http://www.roche-duffay.ru/articles/pdf/Ultra%20Vires.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].

⁴⁷ Europos teisingumo teismo byla: Case 32/74, Friedrich Haaga GmbH (1974). ECR 1201.

Pažymėtina, kad „toliau direktyva numato galimybę Europos Sąjungos šalims narėms nustatyti dar vieną išimtį iš šios taisyklės.“⁴⁸

Direktyvoje teigiama, kad valstybės narės gali numatyti, kad bendrovė nėra įpareigota, jei tokie veiksmai nėra viena iš bendrovės veiklos sričių, ir jei ji įrodo, kad trečioji šalis tai žinojo arba pagal aplinkybes negalėjo to nežinoti; įstatų atskleidimas nėra pakankamas įrodymas.

Antras punktas teigia, kad bendrovės organų įgaliojimų apribojimų, kuriuos nustato bendrovės įstatai arba kompetentingų organų sprendimas, negali užginčyti trečiosios šalys, netgi jeigu jie buvo skelbti. „Įmonės valdymo organų įgaliojimai trečiųjų asmenų atžvilgiu, negali būti ribojami įmonės steigimo ar veiklos dokumentais, o tik įstatymu.“⁴⁹ Mokslininkų nuomone, 2 p. kalbama praktiškai apie *ultra vires* doktrinos taikymo draudimą sandoriuose su trečiaisiais asmenimis.⁵⁰ Direktyvoje 68/151/EEB 9 str. 2 d. deklaruojamas siekis atsisakyti *ultra vires* doktrinos.⁵¹

Pažymėtina, kad šiomis direktyvos 2 p. normomis iš esmės atsisakoma *ultra vires* doktrinos taikymo Europos Sąjungos įmonėms abiejais jos aspektais, kiek tai liečia įmonės steigimo ar kitų vidinių jos veiklos dokumentų nustatytus įmonės teismo apribojimus ir įmonės valdymo organų įgaliojimų apribojimus. Tačiau antrasis doktrinos aspektas paliekamas galioti, jeigu bendrovės valdymo organai viršija įgaliojimus, suteiktus jiems pagal įstatymus. Taip pat direktyva leido valstybėms-narėms savo nacionalinėje teisėje taikyti doktrinos pirmąjį aspektą atskirais atvejais, t.y. leido nustatyti, kad įmonė gali nuginčyti *ultra vires* sandorį, jeigu įrodo, kad trečiasis asmuo, sudarydamas tokį sandorį, žinojo arba turėjo žinoti apie jo neatitikimą įmonės veiklos tikslams, arba tuo sandoriu nustatytą veiklą nesant viena iš įmonės veiklos sričių. Įrodyti paprasta, jeigu sandoris neatitinka teisės aktais nustatytos įmonės veiklos tikslų.

Vadinasi, pagal bendrą principą bendrovė prieš trečiąsias šalis gali remtis tik tais dokumentais ir duomenimis, ir tikrai po to, kai jie buvo paskelbti viešame registre, išskyrus atvejus, kai bendrovė įrodo, kad trečiosios šalys žinojo apie juos. Reikia pabrėžti, kad pastaroji nuostata vis tiek nebus taikoma duomenims apie valdymo organų įgaliojimų apribojimus, tačiau trečiosios šalys gali pasiremti daug platesne duomenų apimtimi, t.y. trečios šalys gali remtis tiek paskelbtais viešame registre, tiek spaudoje, tiek bet kokiais kitais dokumentais ir duomenimis, kurių atskleidimo formalumai dar net nėra baigti,

⁴⁸ PINTO, A. R.; BRANSON, M. D. *Understanding Corporate Law*. New York: M. Bender, 1999. p.165.

⁴⁹ *Cit.op.* 46.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ BARTKUS, Gintautas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. p. 170.

išskyrus atvejus, kai dėl neatskleidimo jie neturi galios, t.y., pavyzdžiui, jei bendrovė pateikia valdybos posėdžio protokolą, kuriuo administracijos vadovu yra išrinktas tam tikras asmuo, tuomet sutarties šalis pagrįstai gali minėtąjį asmenį laikyti tinkamu bendrovės atstovu sudaryti sutartį, nepaisant to, kad pastarasis paskyrimo faktas dar nėra įregistruotas įmonių registre. Po to, kai minėtas faktas bus įregistruotas įmonių registre, bendrovė negalės atsisakyti sudarytų sutarčių, net jei administracijos vadovas buvo išrinktas neteisėtai, kitaip tariant, bendrovė negalės remtis tokio asmens paskyrimo pažeidimais. Suprantama, reikia išskirti tokius atvejus, kai bendrovė sugeba įrodyti, kad trečiosios šalys apie tokius pažeidimus žinojo.⁵²

Pastebėtina, kad direktyvos pirminiame pasiūlyme buvo nustatyta, kad sandoriai įpareigoja bendrovę, išskyrus jeigu juos sudarant buvo viršytos įstatymu nustatytos, atitinkamai, organų galios arba jie neatitinka bendrovės tikslų; kita vertus, *ultra vires* sandoriai yra įpareigojantys, jeigu tretysis asmuo galėjo pagrįstai tikėti, kad jie atitinka bendrovės veiklos sritis. Tačiau pagrįsto tikėjimo principo įvedimo buvo griežtai atsisakyta, nes tokiu atveju pats tretysis asmuo turėtų įrodinėti, kad jis galėjo pagrįstai manyti, jog sandoris yra *ultra vires*.⁵³

Direktyvos trečiame punkte nustatyta, kad jei nacionaliniai įstatymai numato, kad įgaliojimus atstovauti bendrovei, nukrypstant nuo šį klausimą reglamentuojančių teisės aktų, gali suteikti įstatai vienam asmeniui ar keletui kartu veikiančių asmenų, tie įstatymai gali numatyti, kad tokia įstatų nuostata gali būti remiamasi prieš trečiąsias šalis su sąlyga, kad ji susijusi su bendraisiais įgaliojimais atstovauti. Klausimas, ar tokia įstatų nuostata gali būti remiamasi prieš trečiąsias šalis, turi būti sprendžiamas vadovaujantis 3 straipsniu.

Pirmosios direktyvos 9 str. 3 d. siekiama pašalinti neaiškumus, kylančius taikant direktyvos 9 str. 2 d. paskutinę taisyklę, kad prieš trečiuosius asmenis negali būti panaudotas bendrovės valdymo organų kompetencijos apribojimų atskleidimas. Šia nuostata reglamentuojama kiekybinio ir vienasmenio bendrovės atstovavimo santykis su *ultra vires* doktrina, bei siekiama pašalinti neaiškumus, ar bendrovės įstatų nuostatos, įgaliojančios vieną ar kelis asmenis, reiškia šių organų įgaliojimų apribojimą ar išplėtimą.

Taigi, 68/151/EEB direktyva numato absoliutų kiekybinį atstovavimą *ultra vires* doktrinos kontekste ir neleidžia šalims narėms nustatyti nacionalinės taisyklės, kad kiekybinio atstovavimo faktą galima panaudoti prieš visus trečiuosius asmenis, kai bendrovėje kiekybinis atstovavimas nustatytas tik tam tikriems sandoriams ar kitaip

⁵² *Cit.op.*43. p. 80.

⁵³ *Cit.op.* 48. p.157.

apribotas. Absoliutaus kiekybinio atstovavimo atveju Pirmosios direktyvos 9 str. 3 d. leidžia taikyti *ultra vires* doktriną, neginant trečiųjų asmenų, neatsižvelgiant į jų sąžiningumą. Direktyva nedraudžia nacionalinės teisės aktuose numatyti riboto kiekybinio atstovavimo.⁵⁴

Reikia pastebėti, kad direktyva keletą kartų keista, pvz.: 2003 m. liepos 15 d. priimtas Pirmosios bendrovių teisės direktyvos pakeitimas⁵⁵, kuris įtvirtino galimybę bendrovės duomenis ir dokumentus teikti Juridinių asmenų registrui elektroniniu būdu, bendrovės teisę teikti informaciją apie save bendrovės interneto svetainėje. Tačiau pažymėtina, kad visuose pakeitimuose nebuvo *ultra vires* doktrinos pokyčių. 2009 m. užtikrinant aiškumą ir racionalumą, taikant tiek Pirmosios bendrovių teisės direktyvos, tiek ją keitusių direktyvų nuostatas, priimta nauja direktyvos redakcija, t.y. 2009/101/EB direktyva.⁵⁶ Šia direktyva buvo panaikinama Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB.

Pažymėtina, kad naujojoje 2009/101/EB direktyvoje *ultra vires* doktrinos nuostatos išdėstytos jau ne 9 str., o 10 str., tačiau išdėstyta doktrinos esmė nepasikeitė.

Pirmoji 2009/101/EB 10 str. dalis tapati 68/151/EEB direktyvos 9 str. 1 d., ir įtvirtina, kad bendrovės organų įvykdyti veiksmai įpareigoja bendrovę net ir tada, kai tokie veiksmai neatitinka šios bendrovės veiklos objekto, išskyrus atvejus, kai tokie organai atliko veiksmus, viršydami galias, kurias šiems organams suteikia ar leidžia suteikti įstatymas.

Tačiau valstybės narės gali numatyti, kad bendrovė nėra įpareigota, kai tokie veiksmai neatitinka bendrovės veiklos objekto, jei ji įrodo, kad tretieji asmenys žinojo, kad veiksmai neatitinka šio objekto, arba pagal aplinkybes negalėjo to nežinoti: įstatų paskelbimas nėra pakankamas įrodymas.

Antroje straipsnio dalyje įtvirtinta, kad bendrovės organų galių apribojimais, kuriuos nustato įstatai arba kompetentingų organų sprendimas, negali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis, netgi jeigu jie buvo atskleisti. Matome, kad šiek tiek pakeista straipsnio formuluotė (68/151/EEB str. 9 str. 2 d. buvo nurodyta, kad bendrovės organų įgaliojimų apribojimų, kuriuos nustato bendrovės įstatai arba kompetentingų organų sprendimas, negali užginčyti trečiosios šalys, netgi jeigu jie buvo skelbti).

⁵⁴ SMALIUKAS A.; GOLDAMMER Y. *Kiekybinio atstovavimo taisyklės taikymo problemos*. Justitia. 2007, Nr. 3 (65). p.4.

⁵⁵ 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EBB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų. Nr. 2003/58/EEB// OJ L 221/13. 2003.

⁵⁶ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones. Nr. 2009/101/EEB// OJ L 258/11. 2009.

Direktyvos 2009/101/EB 10 str. 3 d. nurodoma, kad jei nacionaliniai teisės aktai numato, kad įgalinimus atstovauti bendrovei, nukrypstant nuo ši klausimą reglamentuojančių teisės aktų, įstatai gali suteikti vienam asmeniui ar keletui kartu veikiančių asmenų, tie teisės aktai gali numatyti, kad tokia įstatų nuostata gali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis su sąlyga, kad ji susijusi su bendraisiais įgaliojimais atstovauti. Klausimas, ar tokia įstatų nuostata gali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis, sprendžiamas vadovaujantis 3 str. nuostatomis. Vėlgi pakeista tiesiogiai kai kurių žodžių formuluotė, pvz.: vietoj įgaliojimų naudojamas žodis „įgalinimas“. Matome, kad pastaroji direktyva viso labo yra tik kodifikuota ankstesnės direktyvos redakcija.

Aktualu pastebėti, kad įtvirtintas direktyvoje nuostatas dėl *ultra vires*, Europos Sąjungos valstybės-narės turi įgyvendinti savo nacionalinės teisės aktuose. Tačiau jos neprivalo direktyvos nuostatų kopijuoti pažodžiui į nacionalinių įstatymų formuluotes, o gali direktyvos nuostatas išdėstyti „savais žodžiais“. Būtent šis aspektas gali lemti šiek tiek kitokias *ultra vires* doktrinos reglamentavimo variacijas, kurios sukelia tam tikrų problemų (jas aptarsime vėlesniuose darbo skyriuose).

Lietuva pasirašiusi asociacijos sutartį su Europos Bendrija, siekė tapti Europos Bendrijos nare, o šio tikslo pasiekti, nesuderinus Lietuvos teisės su Europos Bendrijos teise, buvo neįmanoma. Taigi „naujojo Civilinio kodekso rengimas kartu reiškė būsimos Lietuvos privatinės teisės derinimą su Europos Bendrijų teise. Štai kodėl Europos Bendrijų teisė natūraliai tapo vienu iš CK projekto rengimo šaltinių ir į CK buvo perkelti Europos Bendrijų teisės aktai privatinės teisės srityje, galioję iki 2000 m.“⁵⁷ CK yra skirtas sistemškai reglamentuoti civilinius teisinius santykius. Vienas iš svarbiausių jo tikslų yra suderinti Lietuvos privatinę teisę, taip pat ir įmonių teisę, su tarptautinės teisės šaltiniais – pirmiausia su Europos Sąjungos teise.

Taigi *ultra vires* doktriną reglamentuojanti 68/151/EEB direktyva buvo perkelta į naująjį CK. Pirmosios bendrovių teisės direktyvos nuostatas įgyvendina ir atitinka būtent šis teisės aktas.

Antroje CK knygos dalyje reguliuojami klausimai, susiję su juridinių asmenų civiliniu teisiniu statusu. Pateikiama juridinio asmens samprata; jų rūšys, juridinių asmenų steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo tvarka; juridinio asmens teisnumas; juridinio asmens civilinė atsakomybė; juridinio asmens valdymo organai. Pelno

⁵⁷ MIKELĖNAS, V. *Europos ir tarptautinių teisės normų ir standartų vaidmuo kuriant naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą ir aiškinant jo normas: kodekso rengimo grupės vizija*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Šveicarijos Liucernos universiteto Internacionalizuotos ir europeizuotos privatinės teisės tyrimų centro 2008 m. balandžio 18 d. surengtos tarptautinės konferencijos privatinės teisės europeizacija ir internacionalizacija kaip iššūkis teisėjams aktualiausi pareišimai. Teismų praktika, 2008.09.21, Nr. 29.

siekiantiems juridiniams asmenims nustatomas bendras civilinis teisnumas, o specialusis nustatomas tik pelno nesiekiantiems asmenims. Taip pat atsisakoma *ultra vires* doktrinos pelno siekiančių asmenų atžvilgiu.⁵⁸ *Ultra vires* doktrina įtvirtinta CK – 1.82, 2.74, 2.83-2.85 straipsniuose. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmoji bendrovių teisės direktyva ir jos 2009 m. kodifikuota versija yra skirta reguliuoti ribotos atsakomybės juridinių asmenų veiklą. 2009/101/EB direktyvoje įvardintos konkrečios juridinių asmenų teisinės formos, kurioms yra taikomos direktyvos normos, t.y. akcinėms ir uždarojoms akcinėms bendrovėms. Lietuvos įstatymų leidėjas, perkeldamas direktyvos normas į CK, išplėtė jos taikymą subjektų atžvilgiu. Vadinas, sąmoningai buvo siekta tikslo, kad direktyvos nuostatos reguliuotų ne tik akcinių ir uždarojų akcinių bendrovių, bet ir kitų teisinių formų juridinių asmenų veiklą. Būtent CK yra taikomas visiems juridiniams asmenims, todėl normos susijusios su *ultra vires* doktrinos taikymu yra skirtos platesniam ratui subjektų nei tai numatė direktyvos. Toks Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkimas – teigiamas dalykas, kadangi suteikiamos papildomos garantijos sąžiningų trečiųjų asmenų apsaugai su kitų teisinių formų juridiniais asmenimis nei akcinė ir uždaroji akcinė bendrovė.

Pirmosios direktyvos 9 (ar 10)str. 1 ir 2 p. perkeliama į CK 1.82 str. 1 d., ir nustato, kad „sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais tik tais atvejais, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai, t.y. žinojo ar turėjo žinoti, kad tas sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens veiklos tikslams. Juridinio asmens steigimo dokumentų paskelbimo faktas tokiais atvejais nėra pakankamas kitos šalies nesąžiningumo įrodymas, todėl juridinis asmuo turi įrodyti, kad kita sandorio šalis tikrai veikė nesąžiningai (CK 2.74, 2.83-2.85 str.).“⁵⁹ Matome, kad pastaroji norma perkelia bendrą direktyvos 9 (ar 10) str. formuluotę. Nustatyta išimtis, jog bendrovės neįpareigoja jos tikslams prieštaraujantys sandoriai ir kiti veiksmai, kurie atlikti bendrovės valdymo organams viršijant jų kompetenciją, numatytą įstatyme. Šiame straipsnyje taip pat numatyta bendra *ultra vires* ribojimo taisyklė.

Direktyvos 9 (ar 10) str. 2 dalis įtvirtintos nuostatos, dėl *ultra vires* doktrinos ribojimo perkeltos ir į CK 2.83 str. „Sandoriai, sudaryti pažeidžiant privačiojo juridinio asmens valdymo organų kompetenciją“ 1 dalį, kur teigiama, kad „sandoriai, kuriuos

⁵⁸ Aiškinamasis raštas Dėl Civilinio kodekso Antrosios knygos projekto: Nr.-2269. 2000-01-03 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=93282&p_query=ultra%20vires&p_tr2=2>

[Žiūrėta 2011-10-23].

⁵⁹ *Cit.op.* 42.

sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai, pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įrodoma, jog sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti.⁶⁰ Pabrėžtina, kad šioje 2.83 str. dalyje direktyvos 2 dalies nuostatos, perkeltos ne pilna apimtimi. Šį aspektą pastebi ir Smaliukas A. bei Pacenkaitė V., nurodydami, jog „šiuo atveju į Lietuvos teisę neperkeltas Direktyvos 9 straipsnio 2 dalyje numatytas *ultra vires* doktrinos ribojimas, jog sandoriai, sudaryti viršijant įstatyme numatytą bendrovės (plačiau – privataus juridinio asmens) valdymo organų kompetenciją, bendrovės teisiškai nesaisto.“⁶¹

Pabrėžtina, kad remiantis CK 1.82 str. ir 2.83 str. normomis sutapatinamos dvi taisyklės: juridinio asmens sudarytų sandorių neatitikimas juridinio asmens veiklos sritims ir sudarytų sandorių viršijant valdymo organų kompetenciją. Tuo tarpu minėta pirmoji direktyva numato dvi savarankiškas taikomas taisykles su skirtingais padariniais. Tačiau valstybės narės gali numatyti, kad bendrovė nėra įpareigota, jei tokie veiksmai nėra viena iš bendrovės veiklos sričių ir jei ji įrodo, kad trečioji šalis tai žinojo arba pagal aplinkybes negalėjo to nežinoti.⁶²

2.84 ir 2.85 str. įtvirtinta *ultra vires* bendroji doktrinos ribojimo taisyklė. 2.84 str. „Sandoriai, sudaryti pažeidžiant viešojo juridinio asmens valdymo organų kompetenciją“ nurodyta, kad 1. Sandoriai, kuriuos sudarė viešojo juridinio asmens valdymo organai, pažeisdami savo kompetenciją, nesukelia prievolių juridiniam asmeniui. 2. Jeigu juridinis asmuo vėliau pritaria sandoriui, sandoris pradeda galioti nuo jo sudarymo. 3. Asmuo, šio straipsnio 1 dalyje numatytomis aplinkybėmis sudaręs sandorį, kuriam juridinis asmuo nepritaria, privalo atlyginti trečiajam asmeniui nuostolius, jeigu neirodo, jog trečiasis asmuo, sudarydamas sandorį, žinojo ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti, jog sandoris sudaromas, pažeidžiant juridinio asmens valdymo organo kompetenciją.

CK 2.85 str. „Kompetencijos paskelbimas“ nurodoma, kad: „Juridinių asmenų valdymo organų kompetencijos, numatytos steigimo dokumentuose, nurodymas juridinių

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Smaliukas A., Pacenkaitė V. *Ultra vires naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse*. p.7. Prieiga per internetą: <<http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].

⁶² Advokatų kontoros „Miškinis, Kvainauskas ir partneriai“ studija: „*Bendrovių valdymo sistema, valdymo modelio pasirinkimas ir funkcionavimo ypatumai*“. Vilnius 2006. p. 9. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/UM_STUDIJA_06-12-14.doc> [Žiūrėta 2011-11-15].

asmenu registre ir viešas paskelbimas neturi įtakos šio kodekso 2.83 ir 2.84 straipsnių nuostatų taikymui.⁶³

Apibendrinant pažymėtina, kad direktyva 68/151/EEB skirta apriboti dėl skirtingų valstybių-narių teisės normų kylančią riziką akcininkų, kreditorių ir trečiųjų šalių teisių apsaugai. Pagal pirmąją direktyvą atsisakoma *ultra vires* doktrinos taikymo Europos sąjungos įmonėms, įmonės steigimo ar kitų vidinių jos veiklos dokumentų nustatytų, įmonės teisnumo apribojimų ir įmonės valdymo organų įgaliojimų apribojimų aspektu. Tačiau tas aspektas, kad įmonės valdymo organų įgaliojimų apribojimai, kuriuos nustato bendrovės įstatai, negali būti panaudoti prieš trečiąsias šalis, netgi jeigu jie buvo atskleisti, galioja, jei bendrovės valdymo organai viršija įgaliojimus, suteiktus jiems pagal įstatymus. Direktyva suteikė teisę Europos sąjungos valstybėms-narėms savo nacionalinėje teisėje nustatyti įmonės *ultra vires* sandorio nuginkijimą. Lietuva šios direktyvos nuostatas perkėlė į savo nacionalinę teisę įtvirtindama juos naujajame CK, – 1.82, 2.74, 2.83-2.85 str. Perkeliama bendroji *ultra vires* ribojimo taisyklė, taip pat nurodoma, kad įmonės bendrovės neįpareigoja jos tikslams prieštaraujantys sandoriai ir kiti veiksmai, kurie atlikti bendrovės valdymo organams viršijant jų kompetenciją, numatytą įstatyme. Tačiau į CK 2.83 str. direktyvos nuostatos perkeltos ne visa apimtimi, neįtvirtinat, kad įmonės valdymo organų *ultra vires* sandoriai, įmonės teisiškai nesaisto.

⁶³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

2.2. *Ultra vires* reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos privatinėje teisėje

2.2.1. Privačių juridinių asmenų santykis su *ultra vires*

Šiame darbo skyriuje bus analizuojamas privačių juridinių asmenų ir *ultra vires* doktrinos santykis. Kadangi toliau darbe analizuosime ir viešųjų juridinių asmenų bei *ultra vires* santykį, manytina, jog tikslinga trumpai aptarti ir viešuosius juridinius asmenis, atirbojant juos nuo privačiųjų.

CK juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius (2.34 str. 1 d.). Juridinių asmenų skirstymo į rūšis kriterijais buvo pasirinkti juridinių asmenų teisės, pareigos ir veiklos tikslai, bei steigėjo pobūdis. R. Stanislovaitis teigia, jog juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius pagal teisinio reguliavimo metodą ir sferą. Be to šiam klasifikavimui naudojamas papildomas kriterijus – steigimo akto pobūdis ir steigiamo juridinio asmens tikslai (kompetencija, įgaliojimai, ypatingas juridinio asmens pobūdis).⁶⁴

Privačių ir viešųjų juridinių asmenų atirbojimo problema Lietuvoje svarbi galiojančio CK kontekste, kiek tai liečia juridinių asmenų teisingumą ir veiksnumą. Privatieji juridiniai asmenys turi universalųjį (bendrąjį) teisingumą, tuo tarpu viešieji – specialųjį teisingumą (gali įgyti tokias teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams).⁶⁵ Iš to seka jog tai, koks teisingumas yra juridiniam asmeniui būdingas, tiesiogiai priklauso nuo to kokiai grupei – viešųjų ar privačių – priklauso juridinis asmuo.

Viešieji juridiniai asmenys yra steigiami pagal įstatymą arba administracinį aktą, siekiant patenkinti viešuosius interesus.⁶⁶ Steigiami valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau. Tuo tarpu privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus.⁶⁷ Dažniausiai juridinių asmenų steigėjai yra fiziniai asmenys, bet taip pat gali būti juridiniai asmenys iš

⁶⁴ STANISLOVAITIS, R. *Lietuvos komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p.44.

⁶⁵ KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V.; RUŠKYTĖ, R.; VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė*. Vilnius: MRU. 2003, p.183.

⁶⁶ MIKELĖNAS, V.; RASIMAVIČIUS, P.; STASKONIS, V. ir kt. *Civilinė teisė. Vadovėlis*. Kaunas: Vija. 1998. p. 90.

⁶⁷ BARTKUS, Gintautas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. p. 97.

jų ir viešieji. Atskirais atvejais juridinių asmenų steigėjas gali būti tik vienas fizinis asmuo.⁶⁸

Atribojus privačiuosius ir viešuosius juridinius asmenis, toliau šiame skyriuje, dėmesį skirsime tik privačių juridinių asmenų ir *ultra vires* doktrinos santykio analizei.

Privatūs juridiniai asmenys yra bendro teismo asmenys, t.y. jie turi, gali įgyti bet kokias civilines teises ir pareigas vadovaujantis CK 2.74 str. 1 d. Dėl šios priežasties privačių juridinių asmenų galimybė pripažinti negaliojančiais savo sudarytus sandorius, motyvuojant jų prieštaravimu juridinio asmens tikslams ar valdymo organų kompetencijai, yra ribota. Kaip pažymėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2011 m. sausio 11 d. byloje, „šiuolaikinei civilinei teisei plėtojantis civilinių santykių stabilumo, teisinio tikrumo ir apibrėžtumo, sutarties išsaugojimo (*favor contractus*) principo linkme, galiojantys įstatymai trečiųjų sąžiningų asmenų interesų apsaugos naudai riboja galimybę nugincyti juridinio asmens sandorius, sudarytus pažeidžiant jų teisingumą. Šių santykių reglamentavimas *inter alia* grindžiamas į nacionalinę teisę perkeltomis Europos Bendrijų Tarybos pirmosios direktyvos 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemonės visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo nuostatomis, todėl aiškintinas atsižvelgiant į direktyvoje įtvirtintus tikslus, vienas iš kurių yra siekis užtikrinti trečiųjų šalių apsaugą, priimant nuostatas, kiek įmanoma ribojančias pagrindus, kuriais remiantis bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai negalioja.“⁶⁹ Taigi Lietuvoje yra atsisakoma *ultra vires* doktrinos privačių juridinių asmenų atžvilgiu, tačiau visgi juridinio asmens sudaryti sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais, tik vadovaujantis CK 1.82 str. bei atsižvelgiant į 2.83 str.

Sprendžiant dėl sandorio negaliojimo pagal CK 1.82 str. būtina, nustatyti ir išsiaiškinti keturis aspektus. Šiuos aspektus suformulavo LAT 2006 m. spalio 31 d. nagrinėtoje byloje. Šioje byloje teismas pažymėjo, kad „būtina išsiaiškinti kelis dalykus. Pirma, ar sandorį sudarė viešasis, ar privatusis juridinis asmuo. Antra, ar prieštarauja sudarytas sandoris jį sudariusio juridinio asmens teisingumui, t.y. jo steigimo dokumentų nuostatomis dėl juridinio asmens paskirties, tikslų, jo valdymo organų kompetencijos ir pan., ar ne. Trečia, jei sandoris sudarytas privataus juridinio asmens – veikė kita sandorio šalis sąžiningai, ar ne, t.y. žinojo ar turėjo žinoti, kad tas sandoris prieštarauja privataus

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. sausio mėn. 31 d. nutartis c. b. *UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autooazė“, A. S. firma*, Nr. 3K-3-17/2011.

juridinio asmens veiklos tikslams. Ketvirta, konstatavus juridinio asmens interesų pažeidimą, spręsti, konkrečiu atveju yra pagrindas ginti pažeistas šio asmens teises, pripažįstant jo sudarytą sandorį negaliojančiu, ar paliekant jam teisę apginti pažeistus interesus kitais teisių gynimo būdais (pvz.: reiškiant ieškinį dėl nuostolių atlyginimo savo valdymo organams, sudariusiems tokį sandorį (CK 2.87 straipsnio 7 dalis)).⁷⁰

Taigi vadovaujantis šia teismo nutartimi galime išskirti tris sąlygas, būtinas, kad privataus juridinio asmens sandoris būtų pripažintas negaliojančiu *ultra vires* doktrinos pagrindu pagal CK 1.82 str.:

1. sandoris prieštarauja juridinio asmens teisnumui (steigimo ir kt. vidiniams dokumentams);
2. kita sandorio šalis buvo nesažininga;
3. yra teisinis pagrindas ginti pareiškėjo subjektines teises ar teisėtus interesus.

Būtent šias sąlygas toliau ir nagrinėsime. Analizuojant pirmąją sąlygą pastebėtina, kad juridinio asmens teisnumą lemia jo steigimo dokumentai: steigimo sutartis, įstatai ar nuostatai. Juridinio asmens teisnumui prieštarauja sandoriai, kurie neatitinka jo steigimo dokumentų nuostatų, nustatančių juridinio asmens paskirtį, apibrėžia jo sudaromų sandorių ratą, nustato asmenis, turinčius teisę sudaryti sandorius. Tokių sandorių pripažinimas negaliojančiais priklauso nuo juridinio asmens pobūdžio.⁷¹ Nors vadovaujantis CK 2.74 str. 1 d. privatieji juridiniai asmenys gali turėti ir įgyti bet kokių civilinių teisių ir pareigų, išskyrus tas, kurioms atsirasti reikia fizinių asmens savybių, privačiųjų juridinių asmenų teisnumas laikomas bendruoju, kurį galima riboti tik įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka. Lietuvos Apeliacinis Teismas (toliau – LApT) pažymėjo, kad tai nereiškia, kad privačiojo juridinio asmens įstatuose, steigimo dokumentuose nustatytos teisnumo ribos neturi jokios teisinės reikšmės. Tokie ribojimai gali būti nustatyti privačiojo juridinio asmens steigėjo ar juridinio asmens dalyvių interesais.⁷²

Dėl privataus juridinio asmens dokumentuose nustatytų teisnumo ribų buvo aiškinamasi LApT 2006 m. kovo 20 d. byloje. Byloje teismas nurodė, kad pagal įstatus ieškovas turėjo teisę sudaryti visus įstatams ir įstatymams neprieštaraujančius sandorius. Įstatuose nėra numatytas draudimas sudaryti laidavimo ar garantijos sutartis. Tai, kad

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006.

⁷¹ Lietuvos Apeliacinio teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Bingeliai“ v. bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Egida plus“*, *trejetieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Medicinos bankas“*, *Vilniaus m. 7 notaro biuro notarė J. Š.*, Nr. 2A-207/2011.

⁷² *Ibid.*

juose nenumatytas kitų asmenų prievolės užtikrinančių sutarčių sudarymas nereiškia, jog tokių sutarčių sudarymas prieštarauja įstatams.⁷³

Pažymėtina, kad nustatant, prieštarauja tam tikras sandoris juridinio asmens tikslams ar ne, sprendžiama pagal sandorio naudingumą, taigi ir pagal sandorio kainą.⁷⁴ Štai vienoje byloje LAT konstatavo, kad „atsakovas BUAB „Egida plus“, tretysis asmuo UAB „Medicinos bankas“ nepateikė į bylą įrodymų, paneigiančių UAB „Lituka“ ir Ko 2007 m. lapkričio 19 d. preliminarinioje išvadoje dėl turto vertės, 2007 m. lapkričio 29 d. hipotekos lakšte nurodytas daiktų kainas. Todėl teisėjų kolegija pagal pateiktus į bylą įrodymus sprendžia, kad ieškovas įrodė, kad ieškiniu ginčijama šalių 2008 m. balandžio 11 d. sutartimi daiktai buvo parduoti už aiškiai bei ženkliai mažesnę parduodamų daiktų rinkos vertę bei kainą ir toks sandoris prieštarauja ieškovo kaip juridinio asmens teisnumui.“⁷⁵

Pabrėžtina, kad ekonomiškai nenaudingas sandoris būna ne tik dėl aiškiai per mažos kainos, tačiau ir kai prieštarauja bendrovės pagal kitą sandorį prisiimtiems įsipareigojimams. Visgi Smaliuko A., Pacenkaitės V. teigimu, „tokia pozicija dažnai būna ydinga, nes tai, kad sandoris privačiam juridiniam asmeniui ekonomiškai nenaudingas dar automatiškai nereiškia, kad šis sandoris prieštarauja to juridinio asmens tikslui siekti pelno.“⁷⁶ Štai vienoje byloje LApT sprendė šį klausimą. „Ieškovas ginčijamą sutartį sudarė prisiimdamas atsakomybę ne už bet kokio, nieko bendro su ieškovu neturinčio juridinio asmens prievolių nevykdymą, o užtikrinant „Mindaugo karūna“, t.y. bendrovės, kurios daugiau kaip pusė akcijų valdė pats ieškovas, prievolės. Todėl paskolos gavimu buvo suinteresuotas ne tik tretysis asmuo UAB „Mindaugo karūna“, bet ir pats ieškovas. Be to, ieškovas faktiškai neginčijo tos aplinkybės, kad jo valia užtikrinti UAB „Mindaugo karūna“ prievolę buvo išreikšta, o ginčijo tik prievolių užtikrinimo būdą, nurodydamas, kad turėjo būti sudaryta garantijos sutartis. Todėl teismas sprendė, kad ginčijamos sutarties sudarymas negali būti pripažįstamas prieštarujančiu ieškovo veiklos tikslams.“⁷⁷

Vadovaujantis CK 1.82 str. sandorio negaliojimui nepakanka vien tik to fakto, kad sandoris sudarytas, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose

⁷³ Lietuvos Apeliacinio teismo 2006 m. kovo mėn. 20 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. AB bankas NORD/LB Lietuva, trečiasis asmuo bankrutuojanti UAB „Mindaugo karūna“*, Nr. 2A-124/2006.

⁷⁴ Lietuvos Apeliacinio teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Bingeliai“ v. bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Egida plus“, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Medicinos bankas“*, Vilniaus m. 7 notaro biuro notarė J. Š., Nr. 2A-207/2011.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Cit.op.* 22. p. 8.

⁷⁷ Lietuvos Apeliacinio teismo 2006 m. kovo mėn. 20 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. AB bankas NORD/LB Lietuva, trečiasis asmuo bankrutuojanti UAB „Mindaugo karūna“*, Nr. 2A-124/2006.

nustatyta jų kompetenciją, ar sandoris yra prieštaraujantis juridinio asmens tikslams. Sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu tik tuo atveju, jeigu įrodoma, kad kita sandorio šalis buvo nesąžininga. Tai akcentuojama ir teismų praktikoje, nurodant, kad: „norint pripažinti sandorį negaliojančiu, dar reikia įrodyti antrosios sandorio šalies nesąžiningumą, t.y., kad ji žinojo, jog juridinis asmuo neturėjo teisės sudaryti tokio sandorio.“⁷⁸ Ar juridinio asmens kompetenciją pažeidžiantį sandorį sudaręs asmuo buvo sąžiningas sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, nustatinėjant reikšmingas bylos aplinkybes.⁷⁹

Šiuo atveju sąžiningumas preziumuojamas. Nors tai visuotinai pripažinta nuostata, tačiau galiojančiame CK nėra normos, kurioje tiesiogiai ši prezumpcija būtų suformuluota. Kadangi CK nuostatos aiškintinos sistemiškai (CK 1.9 str.), tai išvada apie asmens sąžiningumą darytina iš kitų kodekso normų ir visuotinai teisėje pripažinto sąžiningumo principo.⁸⁰

Pažymėtina, kad CK neįtvirtinės sąžiningumo prezumpcijos yra įtvirtinės priešinga – nesąžiningumo prezumpcija, kuri numatyta ir CK 1.82 str. 1 d.: „sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatyta jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais tik tais atvejais, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai“⁸¹. Taigi šiuo atveju nesąžiningumo prezumpcija yra bendro sąžiningumo principo išimtis. Svarbu tai, kad išimtinės nuostatos turi būti taikomos tais atvejais ir tik esant toms aplinkybėms, kurioms jos nurodytos. „Kadangi sąžiningumas preziumuojamas, tai juridinio asmens kontrahento nesąžiningumą turi įrodyti asmuo, kuris ginčija sudaryto sandorio teisėtumą.“⁸² Sandoris CK 1.82 straipsnio pagrindu gali būti pripažintas negaliojančiu, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai ir tokį nesąžiningumą privalo įrodyti asmuo, kuris ginčija sandorį.⁸³

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.

⁷⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. rugsėjo 5 d. nutartis c. b. *UAB „Euretonas“ v. BUAB „Vilniaus pastatai“*, Nr. 2A-354/2011.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 vasario 12 d. nutartis c. b. *BAB „Litimpeks bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“, Lietuvos ir Vokietijos uždaroji akcinė bendrovė „Hoja“, uždaroji akcinė bendrovė „Parex lizingas“, F. P. firma, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Elektroskandija“, uždaroji akcinė bendrovė „Hoja-Reality*, Nr. 3K-3-710/2002.

⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸² VILEITA, Alfonsas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. p.189.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.

Prezumpcijos nustatymas yra reikšmingas įrodinėjimo naštos paskirstymo požiūriu. Sąžiningumo prezumpciją turintis asmuo neprivalo įrodinėti savo sąžiningumo. Tai asmens ginčijančio sandorio teisėtumą prerogatyva, o jei jis neįrodo (nepateikia įrodymų, pagrindžiančių nesąžiningumą) nesąžiningumo – kontrahentas pripažįstamas sąžiningu. Vienoje byloje teismai sprendė, kad „pirkėjų UAB „Netina“ ir V. M. sąžiningumo prezumpcija (CK 4.26 straipsnio 2 dalis) byloje nebuvo paneigta, o kilnojamasis daiktas buvo igytas pagal atlygintiną sandorį, t.y. UAB „Netina“ vilkiką igijo sąžiningai ir jo igijimo sąžiningumas niekam nekėlė abejonių. Ieškovo pareiga buvo įrodyti, kad V. M. buvo nesąžiningas, pirkdamas priekabą-šaldytuvą, tačiau įrodymų, pagrindžiančių pastarojo nesąžiningumą, ieškovas nepateikė.“⁸⁴

Pastebėtina, jog pagal bendrą nesąžiningumo taisyklę, sutarties šalių nesąžiningumą įrodo trys esminės aplinkybės: sutarties šalių atstovų paaiškinimai, sutarties esmė ir sutarties tikslas.

Teismų praktikoje suformuotos principinės nuostatos, kad asmuo sąžiningumas teisėje yra vertinamas pagal tai, ar asmuo ką nors žinojo arba turėjo žinoti. Vienu atveju įstatymas reikalauja, kad asmuo žinotų apie tam tikras aplinkybes, kitu atveju – asmuo neturi tam tikrų aplinkybių žinoti. Žinojimas suprantamas kaip asmens turėjimas tam tikrų duomenų, o „turėjimas žinoti“ aiškinamas kaip asmens pareiga veikti aktyviai, nustatyta pareiga pasidomėti, todėl nepagrįstas neveikimas vertinamas kaip nesąžiningas elgesys.⁸⁵ Be to, nustatant kitos sandorio šalies nesąžiningumą užtenka, kad ginčijamo sandorio šalių kaltė reikštųsi neatsargia forma, kai turto ar turtinių teisių igijėjas žino ar turi žinoti, kad sudaromas sandoris gali neatitikti įstatymo reikalavimų dėl kitos šalies neteisėto veikimo ar nesąžiningo elgesio.⁸⁶

Nagrinėjamu atveju „nesąžiningumas gali būti suprantamas kaip sandorio šalies žinojimas arba turėjimas žinoti, kad sandoris prieštarauja juridinio asmens teisinumui arba pažeidžia juridinio asmens valdymo organų kompetenciją, nustatytą jo veiklos dokumentuose. Tai, kad su juridinio asmens dokumentais ir jo įstatais gali susipažinti bet kuris suinteresuotas asmuo ar šie dokumentai paskelbti, nėra pagrindas pripažinti juridinio asmens kontrahentą nesąžiningu.“⁸⁷ Tai patvirtina ir teismų praktika. Ta

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2006 spalio 10 d. nutartis c. b. *UAB „Transmiga“ v. UAB „Netina“* Nr. 3K-3-532/2006.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2006 m. sausio mėn. 11 d. nutartis c. b. *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“, UAB „Ortofina“ ir R.G.K.*, Nr. 3K-3-17/2006.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis c. b. *akcinė bendrovė Šiaulių bankas v. žemės ūkio kooperatinė bendrovė Pamario paukštynas*, Nr. 2A-212/2011.

⁸⁷ *Cit.op.* 82.

aplinkybė, jog juridinio asmens dokumentai, numatantys tam tikrus ribojimus yra įregistruoti juridinių asmenų registre, nėra pakankamas pagrindas pripažinti, kad kita sandorio šalis yra nesąžininga (CK 1.82 str. 1 d., 2.85 str.).⁸⁸

Taip pat, remiantis Smaliuko A., Pacenkaitės V.⁸⁹ nuomone, pažymėtina, kad jei sandoris privačiam juridiniam asmeniui ekonomiškai nenaudingas dar automatiškai nereiškia, kad kontrahentas yra nesąžiningas. Ta aplinkybė, kad po ginčijamos sutarties sudarymo ieškovui buvo iškelta bankroto byla, nėra pagrindas teigti, kad atsakovas elgėsi nesąžiningai. Atsakovo nesąžiningumą būtina įrodyti ne galimomis prielaidomis, o konkrečiais faktais.⁹⁰

Aptariant trečiąją sąlygą, jog turi būti teisinis pagrindas ginti pareiškėjo subjektines teises ar teisėtus interesus, kad privataus juridinio asmens sandoris būtų pripažintas negaliojančiu *ultra vires* doktrinos pagrindu, pažymėtina, kad būtinas gana konkretus teisėtų interesų ar pažeistų subjektinių teisių suvaržymo įvardijimas bei įrodymas. Apie tai galime spręsti iš 2007 m. gruodžio 3 d. LAT nagrinėtos civilinės bylos. Joje teismas pažymėjo, kad „privačiojo juridinio asmens dalyvis, ginčijantis bendrovės sudarytą nuomos nutartį tuo pagrindu, jog ją sudarant buvo pažeista juridinio asmens organų kompetencija, turi įrodyti, kad ta sutartis pažeidė jo subjektines teises ar teisėtus interesus; teisių pažeidimo motyvavimas vien tik akcininko teisių suvaržymu yra pernelyg abstraktus, todėl pajamas bendrovei duodančios sutarties nuginkijimas tuo pagrindu, kad pažeista juridinio asmens organų kompetencija, nekeliant sutarties nuostolingumo (jeigu jis negali būti pašalintas kitu būdu, pavyzdžiui, peržiūrint sutartį, pašalinant esminę sutarties šalių nelygybę, akcininkui priteisiant nuostolius iš bendrovės valdymo organų narių dėl nuostolingos sutarties sudarymo ir vykdymo) ar kitų svarbių aspektų, neatitinka reikalavimo paisyti sutartinių santykių stabilumo ir sutartis pripažintina negaliojanti tik tada, jeigu pažeistų teisių negalima apginti kitais būdais.“⁹¹

2011 m. LAT nagrinėtoje byloje, kasatorius tiksliai apibrėžė, savo pažeistas subjektines teises ir teisėtus interesus, nors teismas ir nusprendė, kad jie pažeisti nebuvo.

Kasaciniu skundu kasatorius teigė, kad valdo 44,3 proc. atsakovo UAB „Sarteksas“ akcijų ir tai jam suteikia lemiamą įtaką priimant sprendimus, kuriems priimti reikalinga 2/3 balsų dauguma visuotiniame akcininkų susirinkime, t.y. ginčijamų sandorio teisėtas

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.

⁸⁹ *Cit.op.* 22. p.8.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. *UAB (duomenys neskelbtini) v. UAB „Palangos statyba“ ir A. K.*, Nr.3K-3-636/2004.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2007 m. gruodžio 3 d. nutartis c. b. *UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autooazė“, trečiasis asmuo A. K.*, Nr. 3K-3-534/2007.

sudarymas neišmanomas be kasatoriaus pritarimo. Sudarant ginčo sandorius, buvo pažeista ieškovo teisė dalyvauti bendrovės valdymo procese ir teisėtas interesas kontroliuoti savo investicijas į bendrovę, tačiau apeliacinės instancijos teismas į tai neatsižvelgė. Šioje byloje teismai vertino, kad kasatoriaus reikalavimai yra užsitęsusio akcininkų konflikto, o ne subjektinių teisių pažeidimo rezultatas. Teismai nustatė, kad patalpų nuoma yra įstatuose įtvirtinta atsakovo veiklos rūšis, nuomos sutartys sudarytos ne tik su atsakovais, bet ir su kitais nuomininkais, byloje neįrodyta, jog ginčijami sandoriai yra nuostolingi bendrovei, valdyba pritarė vadovo sudarytiems sandoriams. Byloje nustatyta, kad kasatoriaus atstovas 2006 m. birželio 2 d.-2009 m. spalio 14 d. laikotarpiu atsisakė dalyvauti atsakovo AB „Sarteksas“ valdybos posėdžiuose, dėl šios aplinkybės teismai atmetė kasatoriaus argumentą dėl jo nušalinimo nuo bendrovės valdymo. Teisėjų kolegija konstatavo, kad kasaciniame skunde pateikti argumentai nesudaro pagrindo priešingai išvadai dėl kasatoriaus teisės ar teisėto intereso pažeidimo, todėl atmetami kaip nepagrįsti. Taigi byloje nėra vienos iš būtinų privačiojo juridinio asmens teisnumui prieštaraujančio sandorio nugalinimo sąlygų – sandorį ginčijančio asmens teisės ar teisėto intereso pažeidimo.⁹²

Privataus juridinio asmens teisė ginčyti sandorį ribojama, siekiant apsaugoti sąžiningos sandorio šalies interesus ir užtikrinant civilinės apyvartos stabilumą. Juridinio asmens pažeistos teisės tokiais atvejais gali būti ginamos kitais civilinių teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, taikant nuostolių atlyginimo institutą. Jeigu juridinis asmuo, vykdydamas sandorį, kurio negalima pripažinti negaliojančiu, patiria nuostolių, tai jis turi teisę reikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo tiems asmenims (valdymo organų nariams), kurie sudarė jo vardu sandorį, prieštaraujantį juridinio asmens tikslams ar juridinio asmens valdymo organų kompetencijai.

Visgi sandoriai, sudaryti pažeidžiant privataus juridinio asmens teisnumą, vadovaujantis CK 1.82 str. gali būti pripažinti negaliojančiais pagal juridinio asmens, jo steigėjo arba dalyvio ieškininį pareiškimą.⁹³ CK 1.82 str. 3 d. nurodyta, kad ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu šiame straipsnyje numatytais pagrindais turi teisę pareikšti pats juridinis asmuo, juridinio asmens steigėjas (valstybės ar savivaldybės institucija, individualios (personalinės) įmonės steigėjas), juridinio asmens dalyviai (akcininkai, ūkinės bendrijos, kooperatinės bendrovės (kooperatyvo), žemės ūkio bendrovės nariai). Be nurodytųjų, tokius ieškinius įstatymų nustatytais atvejais gali

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. sausio mėn. 31 d. nutartis c. b. *UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autooazė“, A. S. firma*, Nr. 3K-3-17/2011.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.

pareikšti ir kiti asmenys. Kiti įstatymai gali nustatyti specialias sąlygas pareikšti tokius ieškinius.⁹⁴

CK 1.82 str. 4 d. nustatyta, kad „tokiems sandoriams yra taikomos šio kodekso 1.80 str. 2 d. nuostatos.“⁹⁵ Literatūroje taip pat išreiškiama nuomonė, kad „šiuolaikinė civilinės teisės doktrina pripažįsta, kad įmonės, privataus juridinio asmens, sutartis, nors ir sudaryta *ultra vires*, negali būti pripažinta negaliojančia, išskyrus tuos atvejus, kai egzistuoja kiti sandorio negaliojimo pagrindai, pavyzdžiui, ji prieštarauja imperatyvioms įstatymo nuostatoms (žr. CK 1.80 straipsnį).“⁹⁶ Taigi jei juridinio asmens teismumui prieštaraujantis sandoris kartu pažeidžia imperatyviasias įstatymo normas, jam taikomos niekinių sandorių negaliojimo taisyklės, įtvirtintos CK 1.80 str. Sandoriai, pažeidžiantys tokias normas, yra niekiniai. Niekiniai yra savaime negaliojantys sandoriai, nepriklausomai nuo to, ar pareikštas ieškinys ir, ar priimtas teismo sprendimas dėl sandorio negaliojimo. Šie sandoriai negalioja, nes jie neatitinka įstatymo reikalavimų. Sandorio dalyviai tokį sandorį gali laikyti nesudarytu ir gali jo nevykdyti. Tai sandoriai, kurie draudžiami pagal įstatymus, todėl laikoma, kad jie apskritai nebuvo sudaryti.⁹⁷

Nesant aiškių nurodymų, kad CK norma yra imperatyvi, reikėtų vadovautis jos aiškinimo principais, nurodytais CK 1.9 str. 3 d., kur sakoma, kad „nustatant taikomos normos tikrąją prasmę, atsižvelgiama į šio kodekso ir aiškinamos normos tikslus bei uždavinius“.⁹⁸ Imperatyvios normos nustatomos, siekiant apsaugoti visuomenės interesus, viešąją tvarką. Todėl svarbu išsiaiškinti istorinį konkrečios normos priėmimo kontekstą ir įstatymų leidėjo ketinimus.

Žinome, kad 1.82 str. 1 d. nustatyta, kad sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais tik tais atvejais, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai. Tačiau pažymėtina, jog tuo atveju, kai sandoris pažeidžia imperatyviasias įstatymo normas, nustatančias valdymo organo kompetenciją, *ultra vires* turi būti taikoma nepriklausomai nuo kontrahento sąžiningumo. Būtent dėl to įtvirtinta nesąžiningumo nuostata lemia tai,

⁹⁴ Lietuvos Apeliacinio teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Bingeliai“ v. bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Egida plus“, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Medicinos bankas“*, Vilniaus m. 7 notaro biuro notarė J. Š., Nr. 2A-207/2011.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁹⁶ Advokatų kontora. Norcqus ir partneriai. *Įmonių vadovų atsakomybė Lietuvoje: teismų praktikos apžvalga*. 2004. p.14. Prieiga per internetą: < <http://www.rln.lt/download.php/fileid/25> > [Žiūrėta 2011-11-20].

⁹⁷ VILEITA, Alfonsas in *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia. 2004. p.191.

⁹⁸ *Cit.op.* 42.

kad šiuo aspektu teismų praktika gana prieštaringa, ko pasekoje gali sąžiningas kontrahentas būti laikomas nesąžiningu.

Apžvelgus privačiųjų asmenų ir *ultra vires* doktrinos santykį, pastebėtinos kelios reglamentavimo ir taikymo problemos, kurios toliau ir bus analizuojamos. Pirmą problemą išryškėjo ankstyvuojų teismų praktikos taikymo periodu – tik priėmus naują CK. Teismai naujo CK gyvavimo pradžioje savo praktikoje sprenddami *ultra vires* doktrinos aspektus, taikė tiek senojo 1964 m. CK⁹⁹ (toliau – senasis CK) 49 str., tiek naujojo CK 1.82 str., taip juos tarsi sulygindami, nors iš esmės taip elgtis negalėjo, kadangi, skirtingai nei naujas CK, senasis CK specialų civilinį teisnumą numatė visiems juridiniams asmenims, o CK 49 str. buvo įtvirtintos taisyklės, nustatančios, kad sandoris, prieštaraujantis juridinio asmens tikslams, nurodytiems juridinio asmens steigimo dokumentuose ar bendruose tos rūšies organizacijų nuostatose, yra negaliojantis. Tik priėmus naują CK, *ultra vires* doktrinos taikymas imtas riboti. Šią įvardytą problemą patvirtina toliau analizuojama civilinė byla, kurioje ieškovas, bankrutuojančios AB „Panevėžio srovė“ administratorius, 2001 m. spalio 5 d. kreipėsi į teismą, prašydamas pripažinti negaliojančiomis pirkimo-pardavimo sutartis tarp AB „Panevėžio srovė“ ir atsakovo R. L. įmonės dėl AB „Panevėžio srovė“ pastatų ir kito ilgalaikio turto. Ieškovas nurodė, jog išvardinti sandoriai, yra priešingi įmonės veiklos tikslams ir turėjo įtakos tam, kad įmonė nebegali atsiskaityti su kreditoriais. Ieškovas savo reikalavimą grindė ginčijamų sandorių sudarymo metu galiojusio CK 49 straipsniu bei naujojo CK 1.82 straipsnio 1 dalimi.¹⁰⁰

Pirmos instancijos teismas ieškinį tenkino, teigdamas, kad buvo elgtasi nesąžiningai ir šiai imperatyviai įstatymo normai ginčo sandoriai prieštarauja, todėl sandoriai pripažintini negaliojančiais CK 47 straipsnio 1 dalies, 49 straipsnio ir naujojo CK 1.82 straipsnio, 1.80 straipsnio pagrindu. Matome, kad apeliacinis teismas priimdamas sprendimą vadovavosi tiek senojo CK 49 str., tiek naujojo CK 1.82 straipsniais, todėl, manytina, neskiria šių straipsnių skirtumo. LAPT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija apygardos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.

LAT šioje byloje išaiškino, kad reikalavimas sandorius pripažinti negaliojančiais pagal senojo CK 49 straipsnio normas atmestas pagrįstai, kadangi ginčijami sandoriai sudaryti 2001 m. kovo-balandžio mėnesių laikotarpiu, t.y. dar iki naujojo CK įsigaliojimo, todėl CK 1.78-1.96 straipsniuose nustatytos normos dėl sandorių

⁹⁹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas. Vyriausybės Žinios, 1964, Nr. 19-138.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

negaliojimo ginčijamiems sandoriams negali būti taikomos (Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864) 9 str. 1 d.).¹⁰¹ Matome, kad LAT pagrįstai išaiškino, kad sandoriams sudarytiems iki naujojo CK taikomos senojo kodekso nuostatos. Tačiau vėliau LAT analizuojamus senojo ir naujojo kodeksų straipsnius pripažino juos kaip tapačius. Tai atsitiko 2003 m. balandžio 16 d. civilinėje byloje.

Atsakovas AB „Kasyba“ pareiškė priešieškinių ir nurodė, kad bendrovės generalinis direktorius R. S. Krištapavičius pasirašė laidavimo sutartį pažeisdamas ABĮ ir bendrovės įstatų 4.17 punktą, nesant bendrovės valdybos įgaliojimo, todėl pagal CK 66 straipsnį minėta laidavimo sutartis bendrovei nesukelia teisinių pasekmių. Atsakovas AB „Kasyba“ prašė teismo atnaujinti praleistą ieškininės senaties terminą ir pripažinti 1994 m. gegužės 5 d. laidavimo sutartį negaliojančia.

Vilniaus apygardos teismo (toliau – VAT) 2002 m. rugsėjo 12 d. sprendimą panaikino ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pripažino laidavimo sutartį negaliojančia CK 47 ir 49 straipsnių pagrindu, tačiau CK 49 straipsnio pagrindu atsakovo ieškininis reikalavimas nebuvo tinkamai pareikštas ir išnagrinėtas.

LAT šioje byloje konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, pagrįstai pripažindamas laidavimo sutartį negaliojančia CK 47 straipsnio pagrindu, motyvuotai konstatavo, kad laidavimo sutartis pripažintina negaliojančia ir CK 49 straipsnio pagrindu, todėl apeliacinės instancijos nutartyje nepagrįstai teigiama, kad CK 49 straipsnio pagrindu byla nebuvo nagrinėta. CK patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 9 straipsnio 4 dalis nustato, kad sandoriai, sudaryti iki naujojo CK įsigaliojimo ir galėję būti pripažinti negaliojančiais pagal anksčiau galiojusius įstatymus, negali būti pripažinti negaliojančiais, įsigaliojus naujam CK, jeigu šiame kodekse nėra numatyta tokio sandorio negaliojimo pagrindo. CK 1.82 straipsnis numato juridinio asmens teisnumui prieštaraujančio sandorio negaliojimą, kuris atitinka galiojusio CK 49 straipsnį, todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, kad nebuvo atsižvelgta į šių normų nuostatas.¹⁰²

Pastebėtina, kad šioje byloje teismas nepagrįstai sulygina senojo CK 49 str. ir naujojo CK 1.82 str. Matome, kad LAT neižvelgė skirtumo tarp senojo CK 49 ir naujojo

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002 m. lapkričio mėn. 27 d. nutartis c. b. *bankrutavusi AB „Panevėžio srovė” v. R. L. įmonė*, Nr. 3K-3-1398/2002.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. balandžio mėn. 16 d. nutartis c. b. *akcinė bendrovė „Turto bankas” v. E. J. ir akcinė bendrovė „Kasyba”*, Nr. 3K-3-509/2003.

CK 1.82 straipsnių. Tiesa, vėlesnėje praktikoje tokių atvejų mažėjo, ir jau nuo 2004 m. tokie atvejai apžvelgtoje teismų praktikoje nebuvo užfiksuoti.

Antroji analizuotina problema ta, kad su CK 1.82 str. įtvirtintu reguliavimu persipina CK 2.83 str. norma, išplėsdamos *ultra vires* doktrinos reguliavimą. Tai pastebėjo ir LAT, ir LApT naujose, 2011 m. nagrinėtose bylose. LAT teigė, kad CK 1.82 str. 1 d. nustatyta, kad sandoriai, sudaryti privataus asmens valdymo organų, gali būti pripažinti negaliojančiais dėl steigimo dokumentuose nustatytos kompetencijos pažeidimo ar dėl prieštaravimo juridinio asmens tikslams tik tais atvejais, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai, t.y. žinojo ar turėjo žinoti, jog tas sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens veiklos tikslams. Juridinio asmens steigimo dokumentų paskelbimo faktas tokiais atvejais nėra pakankamas kitos šalies nesąžiningumo įrodymas, todėl būtina įrodyti, kad kita sandorio šalis veikė tikrai nesąžiningai. Su CK 1.82 str. įtvirtintu reguliavimu koreliuoja CK 2.83 str. normos, reglamentuojančios sandorių, sudarytų pažeidžiant privačiojo juridinio asmens valdymo organų kompetenciją, teisinės pasekmes. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti.¹⁰³

LAT pabrėžė, kad CK 1.82 str. 1 d. nustatyta, kad sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais. Tam, kad sandoris galėtų būtų pripažintas negaliojančiu pagal šį teisinį pagrindą, reikia nustatyti, jog kita sandorio šalis veikė nesąžiningai, t.y. žinojo ar turėjo žinoti, kad ginčo sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens veiklos tikslams. Juridinio asmens steigimo dokumentų paskelbimo faktas tokiais atvejais nėra pakankamas kitos šalies nesąžiningumo įrodymas, todėl juridinis asmuo turi įrodyti, kad kita sandorio šalis tikrai veikė nesąžiningai (CK 2.74, 2.83-2.85 str.). Pastaroji teisinė nuostata siejasi su CK 2.83 str. 1 d. norma, įtvirtinančia taisyklę, kad sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įrodoma, jog sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. sausio mėn. 31 d. nutartis c. b. UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autoozė“, A. S. firma, Nr. 3K-3-17/2011.

neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti.¹⁰⁴

CK 1.82 ir 2.83 str. įtvirtintos teisės normos panašios, nes į abu straipsnius perkeltos bendrovių pirmosios direktyvos 9 (ar 10 str.) nuostatos. Tačiau visgi šie straipsniai skirtingi tuo, kad CK 2.83 str. skirtingai nei CK 1.82 str. neįtvirtintas *ultra vires* doktrinos taikymas, kai sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens tikslams. Taip pat sulyginę analizuojamus straipsnius pastebime, kad CK 2.83 str. nėra nuostatos, dėl trečiojo asmens nesąžiningumo. O ši nuostata, kaip išsiaiškinome aukščiau, neatsiejama *ultra vires* doktrinos taikymo sąlyga. Čia paminėtinas 2.85 str. – kompetencijos paskelbimas, kuriame teigiama, jog juridinių asmenų valdymo organų kompetencijos, numatytos steigimo dokumentuose, nurodymas juridinių asmenų registre ir viešas paskelbimas neturi įtakos šio kodekso 2.83 ir 2.84 str. nuostatų taikymui.

Pastebėtina, jog ši nuostata 2.83 str. kontekste dalinai atitinka trečiojo asmens nesąžiningumo sąlygą, tačiau vien to nepakanka, būtina ir privataus juridinio asmens teisnumo sąlyga. Taigi akivaizdu, kad šioje vietoje *ultra vires* doktrinos reglamentavimas nėra tobulas. Su aptarta teisės reglamentavimo spraga tiesiogiai susiduria teismai nagrinėdami bylas ir aiškindami *ultra vires* doktriną. Būtent dėl to atsiranda pagrindas skirtingai aiškinti *ultra vires* doktriną. Nors bendrai teisės teorijoje yra diskutuojama, ar teisės normų aiškinimas yra ir teisėkūros aktas, ir viena grupė mano, kad teismas pateikia tik teisės aiškinimą, kuris padeda suprasti normos prasmę ir nesukuria naujos elgesio taisyklės. Pritartina, kad teisės aiškinimas prilyginamas teisėkūros aktui, kuriuo sukuriama nauja norma. Kaip įvardija A. Vaišvila „tai pagrindinė teisės aiškinimo koncepcijos problema“.¹⁰⁵ Aišku tai nereiškia, kad teismai turi lygiavertę kompetenciją teisėkūroje kaip kiti teisėkūros subjektai, tačiau konkrečios teisės normos aiškinimas, teismų praktikoje, teisingai įvertinant tikruosius įstatymų leidėjo tikslus ir ketinimus, turėtus nustatant vienokį ar kitokį teisinį reglamentavimą, įgauna itin didelę praktinę reikšmę. Tuo tarpu atvejai, kai teisės norma aiškinama klaidingai, taip pat gali sukelti toli siekiančias neigiamas pasekmes. Tai pasakytina ne tik apie vieną iš konkretaus ginčo šalių, kurios interesus pažeidžia toks klaidingas aiškinimas, bet ir apie daugelį kitų teisės subjektų, kadangi neteisingas aiškinimas gali būti taikomas ir daugelyje kitų analogiškos kategorijos bylų ateityje.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis c. b. *akcinė bendrovė Šiaulių bankas v. žemės ūkio kooperatinė bendrovė Pamario paukštynas*, Nr. 2A-212/2011.

¹⁰⁵ VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004. p. 374.

Dar vienas probleminis aspektas pastebimas CK 1.82 ir 2.83 str. Šiuose straipsniuose numatyta, kad sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais (CK 1.82 str. 1 d.), sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui. (CK 2.83 str. 1 d.). Matome, kad *ultra vires* doktrina gali būti taikoma tik privataus juridinio asmens valdymo organams. Matome, kad *ultra vires* doktrina gali būti taikoma tik privataus juridinio asmens valdymo organams. Štai sakykim akcinėje bendrovėje yra kolegialus valdymo organas – valdyba.¹⁰⁶ „Bendrovės valdymo organai yra valdyba arba administracija. Narių susirinkimui nutarus, bendrovės valdyba gali būti nesudaroma. Tokiu atveju valdybos funkcijas atlieka narių susirinkimas ir administracija.“¹⁰⁷ Tačiau praktikoje dažnas atvejis, kad įvairius sandorius sudaro įgaliotas įmonės atstovas, kuris nėra privataus juridinio asmens valdymo organas. Čia kyla klausimas, ar įmonės atstovui pagal įgaliojimą viršijus savo kompetencijos ribas, taikytina *ultra vires* doktrina? Vadovaujantis minėtais straipsniais atsakymas lyg ir aiškus – nenumatyta, kad atstovui taikytinos CK 1.82 ir 2.83 str. nuostatos. Tačiau teismų praktikoje stebimas kitoks analizuojamų straipsnių traktavimas. Štai 2006 m. LAT nagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo BUAB „Damarida“ 2005 m. rugpjūčio ieškinį, kuriuo prašė pripažinti negaliojančiomis tarp UAB „Damarida“ ir UAB „Kontivis plus partneriai“ sudarytas sutartis, vadovaujantis CK 1.82 straipsnio 1 dalies pagrindu. Nurodė, kad ieškovui atstovavusi V. B. neturėjo teisės pasirašyti sutarčių, kadangi neturėjo UAB „Damarida“ valdymo organų įgaliojimo sudaryti sandorius ir V. B. nebuvo nei UAB „Damarida“ direktorė, nei akcininkė.

LApT šioje byloje pabrėžė, kad UAB „Damarida“ pažymėjimo apie įmonės veiklos rūšis nuorašas patvirtina, kad V. B. naudojosi UAB „Damarida“ antspaudu bei dokumentais, sudarant ieškiniu ginčijamus sandorius, todėl atsakovas neturėjo pagrindo abejoti V. B., kuri atstovavo UAB „Damarida“, įgaliojimais sudaryti sandorius ir dėl šių aplinkybių atsakovas nežinojo ir neturėjo žinoti, kad sandorius UAB „Damarida“ vardu sudaro neįgaliotas asmuo. Pateiktas į bylą atsakovo sąskaitos banke išrašo Nr.16 nuorašas patvirtina, kad 2004 m. balandžio 27 d. UAB „Damarida“ pagal sutartį sumokėjo UAB „Kontivis plus partneriai“ 4950 Lt. Į bylą nepateikta įrodymų, kad nurodytas mokėjimas

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123 - 5574.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 45-1574.

buvo atliktas ne pagal ieškiniu ginčijamą, bet kitą sutartį. Pateikti į bylą PVM sąskaitų-faktūrų nuorašai patvirtina, kad atsakovo išrašytas ieškovui PVM sąskaitas-faktūras taip pat pasirašė V. B. Tai reiškia, kad atsakovas pagal šalių sutartis atliko montavimo darbus objektuose, kuriuos atsakovui nurodė V. B.

Teismas akcentavo, kad CK 1.82 straipsnis reglamentuoja juridinio asmens teisnumui prieštaraujančio sandorio negaliojimą, CK 2.133 straipsnis reglamentuoja per atstovą sudaryto sandorio pasekmes, o CK 6.263 straipsnis reglamentuoja padarytos žalos atlyginimą. Taip pat pažymėtina, kad sandorio sudarymas ir sandorio vykdymas yra skirtingi dalykai. Šioje byloje nėra nagrinėjamo ginčo dalyku asmens, sudariusio ieškiniu ginčijamus sandorius, neturint įgaliojimo, civilinės atsakomybės klausimas. Todėl teisėjų kolegija pagal pateiktus į bylą įrodymus sprendžia, kad byloje nėra įrodyta, kad atsakovas, sudarydamas ieškiniu ginčijamus sandorius veikė nesažiningai, ir yra CK 1.82 straipsnio pirmojoje dalyje nurodytas pagrindas pripažinti šiuos sandorius negaliojančiais.¹⁰⁸ Matome, kad ši byla parodo, jog teismų praktikoje plečiamai taikomos CK 1.82, CK 2.83 str., ir taip išplečiamas *ultra vires* doktrinos taikymo subjektų ratas. Vertėtų atkreipti dėmesį į teismų praktikos iškelta *ultra vires* teisinio reglamentavimo spragą, ir CK 1.82 ir 2.83 str. numatyti, kad sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų ir jų įgaliotų atstovų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais (CK 1.82 str. 1 d.); sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai ir jų įgalioti atstovai, pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui (CK 2.83 str. 1 d.).

Dar viena *ultra vires* reglamentavimo problema būtų ta, kad tretysis asmuo nėra pilnai ginamas. Pastebėtina, kad į 1.82 str. nėra perkelta direktyvos 9 (ar 10) str. 1 d. nuostata, kad sandoriai, viršijant įstatymų numatytą valdymo organų kompetenciją, įmonės teisiškai neįpareigoja. Tai sukelia tam tikrą problematiką teismų praktikoje. Štai vienoje byloje buvo nagrinėjamas valdybos sprendimus dėl didesnės kaip 1/20 įmonės įstatinio kapitalo vertės ilgalaikio turto dalies perleidimo, kai nebuvo gautas visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimas. LAT šioje byloje konstatavo, kad „LR akcinių bendrovių įstatymo (ginčo sandorių sudarymo metu galiojusios 1994 m. liepos 5 d. red.) 27 str. 7 d. numatė reikalavimą, priimant valdybos sprendimas dėl didesnės kaip 1/20 įmonės įstatinio kapitalo vertės ilgalaikio turto dalies pardavimo, perleidimo, nuomos ar

¹⁰⁸ Lietuvos Apeliacinio teismo 2006 m. liepos 4 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Damarida“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Kontivis plius partneriai“*, *tretieji asmenys V. B. , L. D.*, Nr. 2A–154/2006.

įkeitimo, taip pat laidavimo ar garantavimo, gauti visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad teismai privalo aiškinti ir taikyti teisės normas, atsižvelgdami į jų sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis bei į teisės normų tikslus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 12 d. nutartis, civ. byla Nr. 3K-3-50/1999, 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartis, civ. byla Nr. 3K-3-363/1999, ir kt.). Todėl aptariama norma turi būti taikoma ir aiškinama tiek sistemiškai ją siejant su kitais teisės aktais, tiek ir atsižvelgiant į jos tikslus. Vadovaujantis tuo kas išdėstyta, kolegija pažymi, jog LR Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 7 d. nuostata, susijusi su svarbiausiu įmonės savininkų (akcininkų) interesu, kad įmonė, kaip pelno siekiantis juridinis asmuo, pateisintų savo funkcionavimą ir veiktų pelningai. Minėta nuostata leidžia akcininkams, kaip labiausiai įmonės pelningumu suinteresuotiems asmenims, priimti lemiamus, labiausiai galinčius įtakoti įmonės turtinę padėtį, sprendimus. Dėl to LR Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 7 d., priešingai, nei teigia kasatoriai, dėl savo pobūdžio ir turinio yra imperatyvaus pobūdžio ir nenumato jokių išimčių.

Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. minimi atvejai apima visus tiek atlygintinus, tiek neatlygintinus turto perleidimo atvejus. Lemiamas vaidmuo, sprendžiant, ar būtinas sandoriui sudaryti akcininkų pritarimas, tenka ne bendrovės įstatinio kapitalo ilgalaikio turto pokyčiui ar jo dydžiui sandorio sudarymo ir/ar jo įvykdymo metu, bet paties sandorio dėl tam tikros vertės bendrovės įstatinio kapitalo ilgalaikio turto perleidimo faktui. Būtent dėl to šiuo atveju įstatymas numato būtinumą dėl didesnės vertės įmonės turto perleidimo klausimų apsispręsti pagrindiniam įmonę atstovaujančiam organui – akcininkų susirinkimui. Teismas nagrinėjamu atveju pripažino negaliojančiu sandorį, nes buvo pažeistos įstatymo nuostatos.¹⁰⁹ Matome, kad kai valdymo organai sudaro sandorius, viršydami įstatyme imperatyviai numatytąją kompetenciją, tretysis asmuo neginamas, nes įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės.

Apibendrinant privačiųjų juridinių asmenų ir *ultra vires* doktrinos santykį pažymėtina, kad privataus juridinio asmens teisė ginčyti sandorį ribojama, siekiant apsaugoti sąžiningos sandorio šalies interesus ir užtikrinti civilinės apyvartos stabilumą. Lietuvoje yra atsisakoma *ultra vires* doktrinos šių asmenų atžvilgiu, tačiau juridinio asmens sudaryti sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais, vadovaujantis CK 1.82 str. bei atsižvelgiant į 2.83 str. Skiriamos trys būtinos sąlygos tam, jog privataus juridinio asmens sandoris būtų pripažintas negaliojančiu *ultra vires* doktrinos pagrindu: 1) sandoris

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *LUAB korporacijos „Lietverlas“ v. F. G*, Nr. 3K-3-113/2003.

prieštarauja juridinio asmens teisnumui (steigimo ir kt. vidiniams dokumentams); 2) kita sandorio šalis buvo nesąžininga, 3) yra teisinis pagrindas ginti pareiškėjo subjektines teises ar teisėtus interesus. Juridinio asmens teisnumą lemia jo steigimo dokumentai, todėl teisnumui prieštarauja sandoriai jų neatitinkantys, prieštaraujantys nustatytiems tikslams. Nustatant ar sandoris *ultra vires*, sprendžiama pagal sandorio naudingumą. Sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu tik tuo atveju, jeigu įrodoma, kad kita sandorio šalis buvo nesąžininga. Apie sąžiningumą sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, nustatinėjant reikšmingas bylos aplinkybes, tačiau sąžiningumas visuomet preziumuojamas, o tai reiškia, kad juridinio asmens kontrahento nesąžiningumą turi įrodyti asmuo, kuris ginčija sudaryto sandorio teisėtumą. Sąžiningumas vertinamas pagal tai, ar asmuo ką nors žinojo arba turėjo žinoti, tačiau ta aplinkybė, jog juridinio asmens dokumentai, numatantys tam tikrus ribojimus, yra įregistruoti juridinių asmenų registre, nėra pakankamas pagrindas pripažinti, kad kita sandorio šalis yra nesąžininga. Visuomet turi būti teisinis pagrindas ginti pareiškėjo subjektines teises ar teisėtus interesus, būtinas konkretus teisėtų interesų ar pažeistų subjektinių teisių suvaržymo įvardijimas bei įrodymas. Privataus juridinio asmens sandoriai gali būti pripažįstami negaliojančiais pagal juridinio asmens, jo steigėjo arba dalyvio ieškininį pareiškimą.

Ultra vires doktrinos reglamentavimas ir taikymas privačiųjų juridinių asmenų atžvilgiu problematiškas keliais aspektais. Pirma, naujo CK kodekso gyvavimo pradžioje teismai tapatino seno CK 49 ir naujo CK 1.82 str. nors senasis CK specialų civilinį teisnumą numatė visiems juridiniams asmenims. Antra, su CK 1.82 str. įtvirtintu reguliavimu persipina CK 2.83 str. normos, išplėsdamos *ultra vires* doktrinos reguliavimą. Šie straipsniai tarpusavyje koreliuoja dėl nuostatų, reglamentuojančių sandorių, sudarytų pažeidžiant privačiojo juridinio asmens valdymo organų kompetenciją, teisinių pasekmių. Trečia, CK 2.83 str., skirtingai nei CK 1.82 str. neįtvirtintas *ultra vires* doktrinos taikymas, kai sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens tikslams. CK 2.83 str. nėra nuostatos, dėl trečiojo asmens nesąžiningumo, o ši nuostata, neatsiejama *ultra vires* doktrinos taikymo sąlyga. 2.85 str. įtvirtintas kompetencijos paskelbimas, kuriame teigiama, jog juridinių asmenų valdymo organų kompetencijos, numatytos steigimo dokumentuose, nurodymas juridinių asmenų registre ir viešas paskelbimas neturi įtakos šio kodekso 2.83 ir 2.84 str. nuostatų taikymui. Ši nuostata 2.83 str. kontekste dalinai atitinka trečiojo asmens nesąžiningumo sąlygą, tačiau vien to nepakanka, būtina ir privataus juridinio asmens teisnumo sąlyga. Būtent dėl to atsiranda pagrindas skirtingai aiškinti *ultra vires* doktriną. Ketvirta, vadovaujantis CK 1.82 ir 2.83 str. nenumatyta, kad šios nuostatos taikomos atstovui. Tačiau teismų praktikoje minėtos nuostatos taikomos

plečiamai. Penkta, tretysis asmuo nėra pilnai ginamas, nes į 1.82 str. nėra perkelta direktyvos 9 (ar 10) str. 1 d. nuostata, kad sandoriai, viršijant įstatymų numatytą valdymo organų kompetenciją, įmonės teisiškai neįpareigoja.

2.2.2. Viešųjų juridinių asmenų santykis su *ultra vires*

CK 2.74 str. 2 d. nustato viešųjų juridinių asmenų teisnumo apimtį, nurodydama, kad „viešieji juridiniai asmenys turi specialųjį teisnumą, t. y. jie gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams.“¹¹⁰ CK 2.47 str. 2 d. nurodo, kad veiklos tikslai turi būti aiškiai ir išsamiai nurodyti steigimo dokumentuose, įvardijant veiklos sritį ir rūšį. Juridinio asmens teisnumą lemia jo steigimo dokumentai: steigimo sutartis, įstatai ar nuostatai. Juridinio asmens teisnumui prieštarauja sandoriai, kurie neatitinka jo steigimo dokumentų nuostatų, nustatančių juridinio asmens paskirtį, apibrėžia jo sudaromų sandorių ratą, nustato asmenis, turinčius teisę sudaryti sandorius. Tokių sandorių pripažinimas negaliojančiais priklauso nuo juridinio asmens pobūdžio. Griežtesni reikalavimai taikomi viešųjų juridinių asmenų sudaromiems sandoriams.¹¹¹

Pažymėtina, kad veiklos tikslai viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu gali būti nustatyti įstatymuose, reglamentuojančiuose konkrečias juridinių asmenų formas, ar teisės aktuose, kuriais remiantis yra įsteigtas viešasis juridinis asmuo. Tą numato ir CK 2.34 str. 2 d., kurioje nurodyta, jog „viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.).“¹¹² Taigi viešųjų asmenų veiklos tikslas naudoti sau nesiekimas, viešųjų interesų tenkinimas. Viešiesiems juridiniams asmenims suteikiamas tokios apimties teisnumas, kiek yra būtina su šių interesų tenkinimu susijusiems tikslams įgyvendinti.

Tačiau pastebėtina, kad viešųjų juridinių asmenų teisnumo apimtis gali skirtis atsižvelgiant į tai, kokiai viešųjų asmenų rūšiai priklauso juridinis asmuo. Pvz.: religinės

¹¹⁰ *Cit.op.* 42.

¹¹¹ Lietuvos Apeliacinio teismo 2011 m. birželio 14 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Bingeliai“ v. bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Egida plus“, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Medicinos bankas“*, Vilniaus m. 7 notaro biuro notarė J. Š., Nr. 2A-207/2011.

¹¹² *Cit.op.* 42.

bendruomenės, vadovaujantis Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymu¹¹³ reglamentuoja, kokia veikla gali užsiimti religinės bendruomenės: jos gali atlikti religines apeigas (8 str.); mokyti tikybos (9 str.); religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai turi teisę įstatymų ar kitų norminių aktų nustatyta tvarka steigti ir turėti bendrojo lavinimo mokyklas bei kitokias mokymo, švietimo ir kultūros įstaigas, taip pat mokymo-ugdymo įstaigas dvasininkams ir tikybos dėstytojams rengti (14 str.), ir pan.

CK 1.82 str. 2 d. nustato taisyklę viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu. Įtvirtinta nuostata, kad „viešųjų juridinių asmenų sudaryti sandoriai, prieštaraujantys jų veiklos tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais.“¹¹⁴ Pastebėtina, kad šiuo atveju tokio pripažinimo galimybė nebesiejama su kitos šalies sąžiningumu, kaip kad tai yra privačių juridinių asmenų atžvilgiu.

Teismų praktikoje retai sprendžiami ginčai CK 1.82 str. 2 d. kontekste. Vienoje Klaipėdos apygardos teismo nagrinėtoje byloje ieškovė sandorį prašė pripažinti negaliojančiu kaip prieštaraujantį viešojo juridinio asmens veiklos tikslams (CK 1.82 str. 2 d.). Teismas šioje byloje pabrėžė, kad „valdybai priimant sprendimą, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Žemaitijos skyrius dar neturėjo teisinio asociacijos statuso, todėl jo veiklos Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas nereglementavo ir negalima teigti, jog valdybos priimtas nutarimas prieštaravo asociacijos veiklos tikslams.“¹¹⁵ Matome, kad analizuojant, ar sandoris yra prieštaraujantis veiklos tikslams, atsižvelgiama į viešojo juridinio asmens statusą ir jį reglamentuojančius įstatymus. Aišku, būtina atsižvelgti ir į viešojo juridinio asmens steigimo dokumentų nuostatas dėl juridinio asmens paskirties bei tikslų.

Teismų praktikoje viešiesiems juridiniams asmenims plačiau taikomas CK 2.84 str. dėl sandorių, sudarytų pažeidžiant viešojo juridinio asmens valdymo organų kompetenciją. Pagal CK 2.84 str. 1 ir 2 d. veiksmai, kuriais viešojo juridinio asmens valdymo organai pažeidžia savo kompetenciją, sudarydami sandorius, sukelia prievolės juridiniam asmeniui tik tuo atveju, jei šiam sandoriui vėliau pritaria juridinis asmuo. Pastebėtina, kad tai priešinga taisyklė nei nustatyta CK 2.83 str., kai atitinkamą sandorį sudaro privačiojo juridinio asmens valdymo organai. Asmuo, pažeidęs kompetenciją, privalo atlyginti nuostolius trečiajam asmeniui, jei neįrodo, kad trečiasis asmuo žinojo ar

¹¹³ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1995, Nr. 89-1985.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹⁵ Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. sausio 23 d. nutartis c. b. *asociacija LIETUVOS TAUTODAILININKŲ SĄJUNGA ŽEMAITIJOS SKYRIUS v. L.B., Palangos miesto 1-ojo notarų biuro notarė Alfreda Bluškienė, V.J.M.*, Nr. 2A-44-33/2008.

negalėjo nežinoti, jog sandoris sudaromas pažeidžiant minėtą kompetenciją. Tokią išvadą formuluoja ir teismų praktika. „Privačiųjų juridinių asmenų valdymo organų sandorių, sudarytų jiems pažeidus kompetenciją, galiojimo įstatyminis reglamentavimas esmingai skiriasi: pagal CK 2.83 straipsnio 1 dalį tokie sandoriai sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti.“¹¹⁶

CK 2.84 str. 1 d. nustatyta, kad „sandoriai, sudaryti, pažeidžiant viešojo juridinio asmens valdymo organo kompetenciją, nesukelia prievolių juridiniam asmeniui.“¹¹⁷ Tačiau įstatyme nustatyti ir galimi atvejai, kai tokie sandoriai viešam juridiniam asmeniui sukelia prievoles. Pagal to paties straipsnio 2 d. nuostatas, jeigu juridinis asmuo vėliau pritaria sandoriui, sandoris pradeda galioti nuo jo sudarymo momento.¹¹⁸ Taigi, prievolių atsiradimą sąlygoja viešojo asmens pritarimas, o sandoris įsigalioja iškart jam pritarus.

Tokia įstatymo normos formuluotė (kad sandoriai, kuriuos viešojo juridinio asmens organai sudarė pažeisdami savo kompetenciją, prievolės šiam juridiniam asmeniui nesukelia, nebent juridinis asmuo vėliau jam pritarė (CK 2.84 str.)), leidžia tvirtinti, jog juridinio asmens kompetencijos pažeidimas, priimant sprendimus, pats savaime nėra priskiriamas prie imperatyvių pažeidimų, kurie leistų konstatuoti niekinio sprendimo priėmimo faktą ir jo negaliojimą (CK 1.80 str.). Pažymėtina, kad priimtą vienokį ar kitokį sprendimą, viešasis juridinis asmuo gali patvirtinti arba jo neginčyti, taip „neakivaizdžiai“ sutikdamas su šiuo sprendimu.

„SB „Vilija“ ar jos narių dauguma neginčijo aptariamo valdybos priimto sprendimo-2005-12-15 sutikimo, iš kurio vienam iš bendrijos narių (E. K.) ateityje gali atsirasti ir turtinės pasekmės, nekėlė valdybos narių atsakomybės klausimo, nors bendrijos veiklą pagal įstatus kontroliuoja narių susirinkime renkamas revizorius (įstatų VII skirsnis, b.l. 37). Susiklosčiusioje situacijoje teisėjų kolegija turi pagrindą spręsti, kad SB „Vilija“ savo valdybos išduotam sutikimui, kurį byloje ginčija apeliantė, pritarė.“¹¹⁹ Kitoje byloje buvo konstatuotas panašus atvejis. Teismas pabrėžė, kad pagal CK 1.79 straipsnio 2 dalį, preziumuojama, kad šalis sandorį patvirtino, jeigu po to, kai ji įgijo

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2011 m. balandžio 11 d. nutartis c. b. *uždaroji akcinė bendrovė „Kreivė“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Orgreitos transportas“*, Nr. 3K-3-173/2011.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹⁸ Vilniaus apygardos teismo 2009 m. birželio 18 d. sprendimas c. b. *VšĮ „Kaimo verslo projektai“ v. A. G. ir A. L., trečiasis asmuo V. K.*, Nr. 2A-631-302/2009.

¹¹⁹ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 2 d. nutartis c. b. *A. R. v. SB „Vilija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijai, E. K.*, Nr. 2A-1126-464/2011.

galimybę sandorį patvirtinti arba nugincyti, sandorį visiškai ar iš dalies įvykdė. Atsižvelgiant į tai, kad absoliuti Bendrijos narių dauguma įvykdė minėtą sprendimą ir jo neginčijo, laikytina, kad Bendrijos nariai pritarė ginčijamam sprendimui, todėl vien šiuo pagrindu galima būtų pripažinti ginčijamą sprendimą galiojančiu.¹²⁰

CK 2.84 str. 3 d. įtvirtinta nuostata, kad „asmuo, šio straipsnio 1 dalyje numatytomis aplinkybėmis (sandoriai, kuriuos sudarė viešojo juridinio asmens valdymo organai, pažeisdami savo kompetenciją, nesukelia prievolių juridiniam asmeniui) sudaręs sandorį, kuriam juridinis asmuo nepritaria, privalo atlyginti trečiajam asmeniui nuostolius, jeigu neįrodo, jog trečiasis asmuo, sudarydamas sandorį, žinojo ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti, jog sandoris sudaromas pažeidžiant juridinio asmens valdymo organo kompetenciją.“¹²¹ O pagal CK 2.85 str., tai, kad juridinio asmens valdymo organų kompetencija buvo atskleista (nurodyta steigimo dokumente, Juridinių asmenų registre paskelbta viešai), nėra įrodymas, kad trečiasis asmuo žinojo ar negalėjo nežinoti, jog sandoris sudaromas pažeidžiant juridinio asmens valdymo organų kompetenciją. Tuo siekiama apsaugoti viešojo juridinio asmens veiklą nuo nesąžiningų sandorių.

Pripažinus viešojo juridinio asmens sandorius negaliojančiais, taikoma dvišalė restitucija.

Teismų praktikoje¹²² nustatyta, kad vien viešojo registro duomenų buvimas ir jų prieinamumas savaime nėra pagrindas domėtis registro duomenimis. Tai, kad vien duomenų paskelbimas viešame registre dar neįrodo jų žinojimo fakto, teisingumą patvirtina ir įstatymų leidėjo pozicija (pvz., CK 2.85 straipsnis). Sprendžiant, kada apie teisės pažeidimą galėjo sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, reikia atsižvelgti į teisės pažeidimo nustatymo sudėtingumą (teisės klaidos tikimybę), atsakovo asmenines savybes, jo veiksmų arba neveikimo įtaką ieškovo subjektyviam susiklosčiusios situacijos vertinimui bei kitas turinčias reikšmės aplinkybes. Spręsdamas, kada apie savo teisių pažeidimą turi sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, teismas nevertina teisės pažeidimo nustatymo sudėtingumo.

Aptarus viešųjų asmenų ir *ultra vires* santykį, pastebėtina reglamentavimo problema. Jau buvo minėta, kad CK 1.82 str. 2 d. nustato taisyklę viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu. Šioje dalyje nurodoma, kad viešųjų juridinių asmenų sudaryti sandoriai,

¹²⁰ Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2011 m. rugpjūčio 16 d. sprendimas c. b. *SB „UŽUGIRIS-5“ vs. G. K.* Nr. 2-180-728/2011.

¹²¹ *Cit.op.* 42.

¹²² Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 7 d. nutartis c. b. *R. Š., V.o B. J. ir I. A. vs. A. K., R. K., C. J. K., L. J. K.*, Nr. 2A-1075-582/2011.

prieštaraujantys jų veiklos tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais. Jau buvo pastebėta, kad šio straipsnio dispozicijoje įtvirtinta nuostata nesieja sandorio pripažinimo negaliojančiu su kitos šalies sąžiningumu. Tačiau vadovaujantis CK 2.84 str. 3 d. pažymima, kad asmuo, numatytomis aplinkybėmis sudaręs sandorį, kuriam juridinis asmuo nepritaria, privalo atlyginti trečiajam asmeniui nuostolius, jeigu neįrodo, jog trečiasis asmuo, sudarydamas sandorį, *žinojo ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti*. Tas pats nurodyta ir 2.84 str., kai asmuo, šio straipsnio 1 dalyje numatytomis aplinkybėmis sudaręs sandorį, kuriam juridinis asmuo nepritaria, privalo atlyginti trečiajam asmeniui nuostolius, jeigu neįrodo, jog trečiasis asmuo, *sudarydamas sandorį, žinojo ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti*. Matome, kad pastaruosiuose straipsniuose įtvirtinama asmens žinojimas ar negalėjimas nežinoti. O kaip buvo išsiaiškinta privačių juridinių asmenų atveju, žinojimas suprantamas kaip asmens turėjimas tam tikrų duomenų, o „turėjimas žinoti“ aiškinamas kaip asmens pareiga veikti aktyviai, nustatyta pareiga pasidomėti, taigi žinojimas siejamas su kitos šalies sąžiningumu. Vadinasi, 1.82 str. 1 dalis sandorio pripažinimo negaliojančiu su kitos šalies sąžiningumu nesieja, o jau 2.84 str. 3 d. ir 2.85 str. sieja? Siekiant aiškumo ir užtikrinant tinkamą įstatymų vykdymą, bei aiškinimą, visuose straipsniuose reglamentuojančiuose *ultra vires* doktriną viešųjų asmenų atžvilgiu būtina numatyti vienodas nuostatas.

Paminėtina, ir antroji reglamentavimo problema, arba, tiksliau sakant, trūkumas. CK 1.82 str. 2 d. nurodo, kad apie sandorio prieštaravimą viešojo juridinio asmens veiklos tikslams, o tuo tarpu 2.84 str., vartojamas terminas kompetencijos pažeidimas. 2.85 str., taip pat vartojama kompetencijos sąvoka. Nors tikėtina, kad abiem aptartais atvejais kalbama apie tą patį reiškinį – valdymo organų veiksmų prieštaravimą viešojo juridinio asmens dokumentuose numatytoms nuostatoms, tačiau savo gramatine reikšme veiklos tikslai ir kompetencijos reikšmė skiriasi. Kompetencija dabartiniame lietuvių kalbos žodyne turi 2 reikšmes: 1. klausimų ar reiškinų sritis, kurią kas gerai išmano, 2. darbuotojo ar įstaigos veikimo sritis ir įgaliojimų apimtis. Veikla apibūdinama kaip – veikimas, darbas, o tikslas yra norimas pasiekti dalykas, siekimas.¹²³ Matome, kad kompetencijos gramatinė reikšmė siauresnė, o veiklos tikslai platesnė, ir turėtų apimti ne tik viešojo asmens įstatuose siaurai nustatytus veiklos tikslus, bet ir valdymo organų kompetenciją. Manytina, kad reikia suvienodinti CK 1.82 str. 2 d. ir 2.84, 2.85 str. įtvirtintas sąvokas.

¹²³ Dabartinis lietuvių kalbos žodynas internete. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>> [Žiūrėta 2011-11-20].

Apibendrinant pasakytina, kad viešieji juridiniai asmenys turi specialųjį teisnumą. Šios rūšies juridinių asmenų sudaryti sandoriai, prieštaraujantys jų veiklos tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais. Pripažinimo galimybė nebesiejama su kitos šalies sąžiningumu, kaip nustatyta privačių juridinių asmenų atžvilgiu. CK 2.84 str. 1 ir 2 d. teigia, kad veiksmai, sukelia prievoles viešajam juridiniam asmeniui tik tuomet, kai tokiam sandoriui vėliau pritaria juridinis asmuo. Tai priešinga taisyklė, nei nustatyta privatiems juridiniams asmenims. Nors CK 2.84 str. 1 d. nustatyta, kad sandoriai, sudaryti pažeidžiant viešojo juridinio asmens valdymo organo kompetenciją, nesukelia prievolių juridiniam asmeniui, yra išimtiniai atvejai, kai tokie sandoriai viešam juridiniam asmeniui sukelia prievoles. Kai juridinis asmuo vėliau pritaria sandoriui, sandoris pradeda galioti nuo jo sudarymo momento. Pritarimu laikomas ir tokio sandorio neginčijimas. Sudarius sandorį, kuriam juridinis asmuo nepritaria, jis privalo atlyginti trečiajam asmeniui nuostolius, jeigu neįrodo, jog trečiasis asmuo, sudarydamas sandorį, žinojo ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo nežinoti, o tai, kad juridinio asmens valdymo organų kompetencija buvo atskleista, nėra žinojimo įrodymas. Šia nuostata siekiama apsaugoti viešojo juridinio asmens veiklą nuo nesąžiningų sandorių.

Ultra vires doktrinos viešųjų juridinių asmenų atžvilgiu teisinis reglamentavimas ir taikymas mažiau problematiškas nei privačiųjų. Galima išskirti 2 probleminius aspektus. Pirmas – CK 1.82 str. 2 d. įtvirtinta nuostata nesieja sandorio pripažinimo negaliojančiu su kitos šalies sąžiningumu. Tačiau CK 2.84 str. 3 d. ir 2.85 str. įtvirtinamas asmens žinojimas ar negalėjimas nežinoti, kuris siejamas su kitos šalies sąžiningumu. Taigi šiuose straipsniuose įtvirtintos skirtingos nuostatos, sukeliančios neaiškumų teorijoje ir praktikoje. Antras probleminis aspektas – tai, kad CK 1.82 str. 2 d. nurodo, kad apie sandorio prieštaravimą viešojo juridinio asmens veiklos tikslams, o tuo tarpu 2.84 str., vartojamas terminas kompetencijos pažeidimas. Nors matomai kalbama apie tą patį reiškinį – valdymo organų veiksmų prieštaravimą viešojo juridinio asmens dokumentuose numatytoms nuostatomis, tačiau savo gramatine reikšme veiklos tikslai ir kompetencijos reikšmė skiriasi.

2.2.3. Juridinių asmenų vadovų atsakomybės problemos *ultra vires* doktrinos kontekste

Nė viena įmonė negali egzistuoti be valdymo organų. Kiekvienas juridinis asmuo įgyja ir įgyvendina civilines teises bei pareigas per savo valdymo organus.¹²⁴ Vienas juridinio asmens valdymo organų – vadovas. „Vadovas – tai žmogus, galintis priimti sprendimus pagal savo kompetenciją įvairiose jam patikėto personalo veiklos srityse, atsakingas apskritai už valdomo padalinio rezultatus, veikiantis jam patikėtą personalą per savo padalinius.“¹²⁵ „Įmonės vadovo statusas yra specifinis, ypatingas.“¹²⁶ Be vadovo įmonė negali funkcionuoti, nes ji veikia tik per savo atstovus, kurių pagrindinis būtent įmonės vadovas. Tai įtvirtinta ir teisės aktuose – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 19 str.¹²⁷ nustatyta, kad įmonė privalo turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą.

Vadovaujantis CK 2.81 str. 1 d., „juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus.“¹²⁸ Tuo tarpu Lietuvos Respublikos darbo kodekso¹²⁹ (toliau – DK) 24 str., teigia, kad darbdaviui atstovauja įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovas, esant tiek kolektyviniams, tiek individualiems santykiams. Pažymėtina, kad DK 24 str. straipsnyje įtvirtinama bendroji taisyklė, kad bendrovei atstovauja jos vadovas. „Tai reiškia, kad bendrovės vadovas turi teisę atlikti veiksmus, sukuriančius, pakeičiančius ar panaikinančius darbo teisinius santykius. Pagrindas, kuriuo remdamasis bendrovės vadovas atstovauja bendrovę gali būti numatytas tam tikrame įstatyme, bendrovės veiklos dokumente ir panašiai.“¹³⁰ Taigi bendrovės vadovas yra specialus subjektas, kuriam įstatyme nustatyta išskirtinė teisė atstovauti bendrovei, veikti jos vardu ir jam taikomi aukštesni veiklos ir atsakomybės standartai negu juridinio asmens dalyviui ar eiliniam juridinio asmens darbuotojui.¹³¹

Pažymėtina, kad vadovui būdingi dvejopo pobūdžio santykiai: 1) išoriniai santykiai – su trečiaisiais asmenimis; 2) vidiniai santykiai – su bendrove ir jos dalyviais. Vadinasi

¹²⁴ BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009. p.251.

¹²⁵ ROBBINS, S.P. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika. 2003. p.112.

¹²⁶ Advokatų kontoros „Miškinis, Kvainauskas ir partneriai“ advokatų konsultacija. *Dėl įmonės vadovo atleidimo tvarkos*. Buhalterija. 2007 08 10 Nr. 27 (138).p.12.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2003, Nr.123 - 5574.

¹²⁸ *Cit.op.* 42.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės Žinios. 2002, Nr. 64-2569.

¹³⁰ TIAŽKIJUS, V. in *Lietuvos Respublikos Darbo kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia. 2003. p. 103 Pirmas tomas.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 lapkričio 30 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti akcinė bendrovė „Barklita“ v. G. B. ir J. G.*, Nr. 3K-3-528/2009.

įmonių vadovų, dirbančių pagal darbo sutartis teisinis statusas yra dualistinis, nes tuo pat metu įmonės vadovas – darbuotojas, ir jam taikomos kai kurios darbo įstatymo nuostatos, kitu atveju įmonės vadovas – vienasmenis įmonės valdymo organas, kuriam taikomos jau civilinės teisės normos.

Bendrajai prasme sąvoka „įmonės vadovas“ taikoma apibūdinti:

1. vienasmenį įmonės valdymo organą (įmonės administracijos vadovą - prezidentą, generalinį direktorių, direktorių, t.t);
2. kolektyvinį, t. y. kolegialų, įmonės valdymo organą (valdybą, stebėtojų tarybą) (žr. CK 2.82 str. 2 d.).

Taigi sąvoka „įmonės vadovas“ yra apibendrinanti. „Atsižvelgiant į tai, koks yra įmonės vadovas – vienasmenis ar kolegialus (kolektyvinis), gali skirtis ne tik jo teisinis statusas, bet ir civilinė atsakomybė.“¹³² Matome, kad įmonės vadovu literatūroje pripažįstamas ir vienasmenis, ir kolegialus valdymo organai. Įmonės valdymo organai – vienasmeniai ar kolegialūs – dalyvauja dvejopo pobūdžio santykiuose, iš vienos pusės, valdymo organus sieja santykiai su pačia įmone, t.y. taip vadinami vidiniai santykiai. Iš kitos pusės – įmonės valdymo organai sukuriama veikti įmonės vardu ir jai atstovauti santykiuose su trečiaisiais asmenimis – išoriniai santykiai.¹³³

Pažymėtina, kad mūsų analizuojamai temai aktualus vienasmenio įmonės vadovo santykis, nes jis turi savitų bruožų, ypatumų su *ultra vires*, todėl toliau analizuotinas būtent vienasmenis įmonės valdymo organas.

Mikelėnas V. ir Abramavičius A. pažymi, kad įmonės vadovą ir įmonę sieja „iš vienos pusės atstovavimo santykiai – kuomet bendrovės vadovui, kaip bendrovės įgaliotiniui, pavedama veikti bendrovės vardu ir savo veiksmais sukurti bendrovei teises ir pareigas. Iš kitos pusės, bendrovės vadovas teikia tam tikras intelektines paslaugas, t.y. užtikrina kasdienį bendrovės funkcionavimą ir jos reikalų tvarkymą. Be to bendrovės veikla yra ir jo profesinė veikla ir pragyvenimo šaltinis, t.y. bendrovės vadovo ir bendrovės santykiams būdingas darbdavį ir darbuotoją siejančio darbo santykio elementas.“¹³⁴

LAT taip pat yra pažymėjęs, kad tarp vadovo ir įmonės „yra atstovavimo santykiai, kai bendrovės vadovui, kaip bendrovės įgaliotiniui, pavedama veikti bendrovės vardu ir savo veiksmais sukurti bendrovei teises ir pareigas; antra, bendrovės vadovas teikia tam

¹³² Advokatų kontora. Norqcus ir partneriai. *Įmonių vadovų atsakomybė Lietuvoje: teismų praktikos apžvalga*. 2004. p.8. Prieiga per internetą: <<http://www.rln.lt/download.php/fileid/25>> [Žiūrėta 2011-11-20].

¹³³ ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1998. p.163.

¹³⁴ *Ibid.* p.263.

tikras intelektines paslaugas, t.y. užtikrina kasdieninį bendrovės funkcionavimą ir jos reikalų tvarkymą; trečia, bendrovės vadovo veikla yra jo profesinė veikla ir pragyvenimo šaltinis, t.y. bendrovės vadovo ir bendrovės santykiams būdingas darbuotoją ir darbdavį siejančio darbo santykio elementas.¹³⁵ Taigi teismas konstatavo, kad bendrovės vadovo ir bendrovės santykiai savo esme yra pavedimo teisiniai santykiai. Todėl vadovui taikoma tiek sutartinė, tiek deliktinė atsakomybė. Sutartinė civilinė atsakomybė kyla tada, kai netinkamai vykdoma sutartis.¹³⁶ Teismų praktikoje teigiama, kad „Administracijos vadovo neteisėtais veiksmais bendrovei padarytos žalos atlyginimo klausimai reguliuojami teisės normų, nustatančių deliktinės atsakomybės taikymo pagrindus ir tvarką.“¹³⁷

Bendrajai prasme įmonės vadovo civilinę atsakomybę galima apibrėžti kaip vadovo prievolę atlyginti savo, kaip vadovo, neteisėtais veiksmais įmonei padarytą žalą. Įmonės vadovo civilinė atsakomybė yra reglamentuota CK nuostatomis.¹³⁸ Taigi įmonės vadovui viršijus kompetenciją, jo veiksams taikoma ir *ultra vires* doktrina pagal CK 1.82 str., 2.83, 2.84, 2.85 str. nuostatas, priklausomai, ar privataus, ar viešojo juridinio asmens vadovas jis yra.

Svarbu ir tai, kad, kai bendrovės vadovas viršydamas jam suteiktas teises sudaro sandorius, taikoma kitokia taisyklė nei numatyta atstovavimo teisiniams santykiams reguliuoti skirta CK 2.136 str. 1 d.¹³⁹ Jam taikomos *ultra vires* doktrinos nuostatas įtvirtinantys CK straipsniai.

Bendrovės vidaus dokumentai nustato vadovo kompetencijos apribojimus: lojalus bendrovės vadovas privalo veikti pagal įgaliojimus. Kitu atveju vadovas veikia *ultra vires*. Jeigu bendrovės vadovas veikė viršydamas savo kompetenciją, bendrovės sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais, jei sandoriai prieštarauja bendrovės steigimo dokumentuose nustatytiems bendrovės veiklos tikslams – jie gali būti pripažinti negaliojančiais.

Bendrovės vadovo *ultra vires* veiksmai bendrovei, privačiam juridiniam asmeniui, yra privalomi ir negali būti panaudoti prieš sąžiningus trečiuosius asmenis. Vadinas, tik

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 lapkričio 20 d. nutartis c. b. *V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir uždaroji akcinė bendrovė „Duomenys neskelbtini“*, Nr.3K-7-760/2001 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262, Žr. 6.245 str.

¹³⁷ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis c. b. *BUAB „Tekoveta“ v. N. S.*, Nr. 2A-334/2006.

¹³⁸ MATONIS, M. Įmonių vadovų atsakomybė. 2006 04 28. Prieiga per internetą: <<http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1059&id=466373>> [Žiūrėta:2011-10-01].

¹³⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

jeigu, sudarant sandorį, trečiasis asmuo buvo nesąžiningas, bendrovė gali ginčyti *ultra vires* sandorį, įrodinėdama, kad trečiasis asmuo sudarydamas tokį sandorį, žinojo ar turėjo žinoti jį esant prieštaraujančiu bendrovės veiklos tikslams. Taigi, kai bendrovės vadovas sprendžia klausimus, kurių pagal įstatymą jis neturi teisės spręsti, *ultra vires* atveju, yra pažeidžiama bendrovės valdymo organų kompetencija, nustatyta įstatyme. Tokiais veiksmais bendrovei padaryta žala, vadovaujantis CK 2.83 str. 3 d.¹⁴⁰, išieškotina iš bendrovės vadovo, jei trečiojo asmens reikalavimo bendrovė iki galo nepatenkina.

CK komentaro autorių nuomone, motyvuojant sutarčių laisvės principu ir pabrėžiant visuomeninių santykių stabilumą, taip pat atkreipiant dėmesį į tai, kad juridinis asmuo dėl vadovo *ultra vires* veiksmų patirtą žalą gali išieškoti iš atsakingo vadovo, siūloma *ultra vires* doktriną taikyti kiek įmanoma siauriau.¹⁴¹

Pagal CK 2.34 str. privataus juridinio asmens tikslas – tenkinti privačius interesus. Sąvoka privatūs interesai reiškia bet kokią materialiąją naudą (pelno, turto prieaugio gavimą), kuri gaunama bendrovei užsiimant ūkine-komercine veikla. Kadangi bet kokios ūkinės-komercinės veiklos vykdymas visuomet nukreiptas į galutinį ir pagrindinį bendrovės tikslą – pelno siekimą, vadinasi, taikant *ultra vires* doktriną, bendrovės veiklos tikslas turi būti suprantamas bendriausia prasme – kaip pelno siekimas. Manytina, kad sprendžiant, ar konkretus vadovo sudarytas sandoris prieštarauja bendrovės veiklos tikslams, teismai sandorį turėtų vertinti tik vienintelio tikslo – pelno siekimo atžvilgiu. Tuo tarpu kol kas teismai linkę taip pat vertinti, ar sandoris prieštarauja ir kitiems tikslams, t.y. ūkinės-gamybinės, komercinės veiklos vykdymui ir pan., nors pastarieji yra viso labo pelno siekimo būdai.

CK 2.83 str. 1 d. įtvirtinta nuostata, kad jei įmonės vadovas sudaro įmonės interesų neatitinkantį sandorį viršydamas savo įgaliojimus, toks sandoris laikomas galiojančiu, jei kita sandorio šalis nežinojo, kad įmonės vadovas pažeidžia savo kompetenciją. Todėl tokiu atveju, jei įmonės vadovu pasamdytas nesąžiningas asmuo, kuris nepaisydamas įstatuose numatyto apribojimo, pavyzdžiui, be akcininkų sutikimo nesudaryti sandorių, kurių vertė viršija 10000 litų, nuperka bevertį įrengimą už labai didelę kainą, sandoris greičiausiai būtų laikomas galiojančiu, o įmonės vadovas galėtų pasipelnyti iš įmonės.¹⁴²

Pažymėtina, kad ne bet koks bendrovės vadovo padarytas pažeidimas gali būti pripažintas viršijančiu jo kompetenciją. Jeigu bendrovės įstatuose yra įstatymo

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ VILEITA, Alfonsas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. p.189.

¹⁴² DAUSKURDAS, V. *Dvi galvos - geriau nei viena. Kiekybinio atstovavimo privalumai ir trūkumai*. Juristas. 2004. Nr. 3. p.15.

imperatyvioms normoms prieštaraujančios taisyklės, tai bendrovės vadovas tokiu atveju privalo savo veikloje vadovautis įstatymu, ne jam prieštaraujančiomis įstatų nuostatomis. Tokiu atveju įstatų nesilaikymas neturi būti pripažintas *ultra vires*. Tačiau jeigu vadovas vadovavosi įstatymui prieštaraujančiais bendrovės įstatais, tai jo veiksmai yra neteisėti, nes pažeidžia įstatymą.¹⁴³ Bendrovės vadovas neturi teisės priimti sprendimų ar atlikti veiksmų, kurie pažeidžia bendrovės įstatus ar yra priešingi įstatuose nurodytiems bendrovės tikslams, akivaizdžiai viršija normalią gamybinę-ūkinę riziką, yra akivaizdžiai nuostolingi (bendrovės turto švaistymas, nepagrįstas nurašymas, kitoks praradimas ir kt.) ar akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi.¹⁴⁴

Pavyzdžiui vienoje byloje buvo analizuojami vadovo ekonomiškai nenaudingi veiksmai. „Atsakovas M. B. buvo bendrovės „Utetra“ administracijos vadovu tuomet, kai buvo sudaryti vilkikų iš trečiųjų asmenų T. įsigijimo, jų išmontavimo darbų bei kitų vilkikų pardavimo sandoriai, kuriuos įmonės vardu sudarė direktorius M. B. Pirmosios instancijos teismas vilkikų įsigijimą iš T. už 160 000 Lt kainą įvertino nuostolingu bendrovei sandoriu, bendrovės „Utetra“ direktoriaus veiksmus pripažino nesąžiningais vadovaujamos įmonės atžvilgiu, todėl konstatavo jo atsakomybę ieškovui už iššvaistytus įmonės 160 000 Lt. Teismas atmetė ieškovo reikalavimą priteisti 35 400 Lt įmonės patirtas išlaidas, susijusias su apmokėjimu rangovui UAB „Bleiras“ už nupirktų vilkikų išmontavimą ir kitų vilkikų remontą. Apeliacinės instancijos teismo nuomone, pirmosios instancijos teismas pažeidė įrodymų vertinimo taisyklės, nes netinkamai įvertino atsakovo M. B. veiksmus, kurie lėmė, kad bendrovės turėtos vilkikų remonto išlaidos, juos pardavus, neatsipirko. Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinio skundo šioje dalyje argumentais ir pripažįsta, kad šios išlaidos ekonomiškai nepateisinamos, nes išardžius už didelę kainą pirktus vilkikus ir jų detales sumontavus į keturis kitus bendrovės turėtus vilkikus, šie buvo parduoti už kainą, kuri buvo nustatyta įvertinus neremontuotas transporto priemones. Tokia vilkikų pardavimo kaina iš esmės neatitiko ir akcininkų susirinkimo sprendimo, kuriuo bendrovės vadovas buvo įpareigotas įkainoti transporto priemones, kurias reikia suremontuoti ir parduoti už ne mažesnę, kaip įvertinta, kainą. Atkreiptinas dėmesys, kad transporto priemonių vertinimo ataskaitose yra pateiktos ir vertintų vilkikų, jeigu jie būtų techniškai tvarkingi ir geros prekinės išvaizdos, tikėtinos vidutinės rinkos vertės, kurios yra didesnės už vertinimo dienai nustatytas vertes, pagal kurias ir buvo parduoti vilkikai jų nuomotojui. Teisėjų kolegija pripažįsta, kad parduotų

¹⁴³ ABRAMAVIČIUS, A. MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1998. p.285.

¹⁴⁴ Panevėžio apygardos teismo 2009 m. lapkričio 4 d. sprendimas c. b. BUAB „Medpjova“ v. Vytautui A. V., S. V., Nr.2-419-544/2009.

transporto priemonių remonto išlaidos bendrovei buvo ekonomiškai nenaudingos, jų negalima priskirti prie nepasisėkusios ūkinės rizikos, nes buvo peržengtos įprastinės rizikos versle ribos. Tai, kad nuostolingas transporto priemonių pardavimas lėmė įmonės „Utetra“ ekonominį nuosmukį, liudija byloje esanti ir pirmosios instancijos teismo tinkamai įvertinta bendrovės „Utetra“ veiklos tyrimo ataskaita. Įvertinusi nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad vilkikų remontui išleidęs 35 400 Lt, o juos pardavęs pagal neremontuotų vertę, atsakovas M. B. netinkamai vykdė veiksmų atlikimo metu galiojusio 2000 m. liepos 13 d. redakcijos Akcinių bendrovių įstatymo 38 straipsnyje, UAB „Utetra“ įstatų 5.25 punkte numatytas vadovo pareigas, sudarė nuostolingus sandorius, veikė priešingais įmonei interesais, šie atsakovo veiksmai sukėlė bendrovei 35 400 Lt žalą.¹⁴⁵

Išskirtinas vienas probleminis aspektas vadovo ir *ultra vires* santykio aspektu. Žinome, kad visiškos atsakomybės bendrovės vadovas gali išvengti, jei tai būtų atskirai numatyta bendrovės steigimo dokumentuose ar sutartyje (darbo, visiškos materialinės atsakomybės ar kitoje sutartyje tarp bendrovės ir vadovo). Čia kyla klausimas: ar įmanomas vadovo atsakomybės CK 2.83 str. 3 d. nurodytu atveju apribojimas, t.y. ar pati bendrovė gali apriboti trečiųjų asmenų teisę reikalauti iš bendrovės vadovo atlyginti žalą, kurios nepajėgia atlyginti pati bendrovė. Pažymėtina, kad minėti ribojimai nėra įmanomi, kadangi tokios ribojimo galimybės nenumato nei CK, nei ABĮ, nei kiti įstatymai. Be to, bendrovės vidaus dokumentai ar susitarimai tarp bendrovės vadovo ir pačios bendrovės negali turėti įtakos trečiųjų asmenų teisėms ir teisėtiems interesams. Vertėtų pabrėžti, kad tai pažeistu trečiųjų asmenų teisę į visišką nuostolių atlyginimą, kurios įgyvendinimui ir yra skirta CK 2.83 str. 3 d. nuostata dėl subsidiarios vadovo atsakomybės.

Apibendrinant pasakytina, kad juridinio asmens vadovas – specifinis subjektas, kurį su įmone sieja pavidimo santykiai, ir kuriam taikomi aukšti veiklos ir atsakomybės standartai. Juridinio asmens vadovui viršijus kompetenciją, jo veiksams taikoma ir *ultra vires* doktrina pagal CK 1.82 str., 2.83, 2.84, 2.85 str. nuostatas, priklausomai ar privataus, ar viešojo juridinio asmens vadovas jis yra. Juridinio asmens vidaus dokumentai nustato vadovo kompetencijos apribojimus, kuriuos pažeidus vadovas veikia *ultra vires*. Juridinio asmens *ultra vires* veiksmai bendrovei, privačiam juridiniam asmeniui, yra privalomi ir negali būti panaudoti prieš sąžiningus trečiuosius asmenis. Juridinis asmuo dėl vadovo *ultra vires* veiksmų patirtą žalą gali išieškoti iš atsakingo

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis c. b. *likviduojama uždaroji akcinė bendrovė „Utetra“ v. B. M., M. B., uždarojai akcinei bendrovei „Bleiras“, tretieji asmenys nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų atsakovų pusėje S. T., K. J. T., J. S., A. M., UAB „Astilbė“, L. M., trečiasis asmuo be savarankiškų reikalavimų ieškovo pusėje A. P.*, Nr. 2A-376/2008.

vadovo, todėl siūloma *ultra vires* doktriną taikyti kiek įmanoma siauriau. Darbo eigoje kilo probleminis *ultra vires* doktrinos reglamentavimo ir taikymo klausimas: ar juridinis asmuo gali apriboti trečiųjų asmenų teisę reikalauti atlyginti iš bendrovės vadovo *ultra vires* veiksmais padarytą žalą, kurios nepajėgia atlyginti pats? Tokie ribojimai nėra įmanomi, nes vidaus dokumentai ar susitarimai tarp vadovo ir juridinio asmens negali turėti įtakos trečiųjų asmenų teisėms ir teisėtiems interesams. Be to, tokie ribojimai nenumatyti nei CK, nei kituose įstatymuose. Be to tokios nuostatos pažeistų trečiųjų asmenų teisę į visišką nuostolių atlyginimą.

2.2.4. Kiekybinio atstovavimo taisyklės ir santykis su *ultra vires* doktrina

Ultra vires doktrina susijusi su kiekybiniu atstovavimu. Šį aspektą pastebėjo Smaliukas A. bei Goldammer Y. teigdami, kad „Kiekybinio atstovavimo taisyklė yra tiesiogiai susijusi su *ultra vires* doktrinos taikymu, tad nuo tinkamo šios taisyklės teisinio reglamentavimo ir praktinio taikymo priklauso privačių juridinių asmenų sudarytų sandorių galiojimas ir sąžiningų trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsauga.“¹⁴⁶

Šių autorių teigimu kiekybinis atstovavimas plačiąja prasme suprantamas kaip taisyklė nustatanti, kad teisinius veiksmus privataus juridinio asmens vardu turi teisę atlikti tik du ar daugiau kartu veikiančių asmenų.¹⁴⁷

Kiekybinio atstovavimo nuostata įtvirtinta CK 2.83 str. 2 d., kur numatyta, jog „Šio straipsnio 1 dalis netaikoma, jeigu yra nustatytas kiekybinis atstovavimas, t.y. juridinio asmens vardu gali veikti tik keli valdymo organo nariai kartu ar valdymo organo narys ir atstovas kartu, ar valdymo organo narys ir kito organo narys kartu, ar valdymo organo narys ir dalyvis kartu. Kiekybinis atstovavimas turi būti numatytas juridinio asmens steigimo dokumentuose, nurodytas juridinių asmenų registre ir paskelbtas juridinių asmenų registro nuostatų nustatyta tvarka.“¹⁴⁸

Matome, kad šioje CK 2.83 str. 2 d. įtvirtinta nuostata, jog įmonės įstatuose gali būti nustatyta, kad įmonei atstovauja ne vienas asmuo, kuriam tokia teisė suteikta įstatymų, bet keletas asmenų kartu. Taigi šis straipsnis nurodo, kad nors yra tinkamai nustatytas ir išviešintas kiekybinis atstovavimas, tai netaikoma CK 2.83 str. 1 d., kuri nustato, kad „Sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievolės juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus,

¹⁴⁶ *Cit.op.* 54. p. 2.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

kai įrodoma, jog sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti.¹⁴⁹

Plačiau kiekybinis atstovavimas CK nėra reglamentuotas, todėl kyla elementarus klausimas, dėl 2.83 str. 1 d. Kaip turėtų būti aiškinama taisyklė, kad esant tinkamai nustatytam ir išviešintam kiekybiniam atstovavimui ji netaikoma? Tai galėsime suvokti tik aptarę Pirmosios tarybos direktyvos 9 str. nuostatas. Šios direktyvos pirmieji du punktai susiję su sandoriais įpareigojančiais bendrovę, nors ir sudaryti viršijant bendrovės veiklos sritis arba asmenų, paskirtų veikti jos vardu, o trečiasis straipsnis įtvirtina kiekybinio ir vienasmenio bendrovės atstovavimo santykį su *ultra vires* doktrina, todėl aktualūs mūsų nagrinėjimui.

Direktyvos 9 str. 3 d. siekiama pašalinti neaiškumus, kylančius taikant direktyvos 9 str. 2 d. paskutinę taisyklę, kad prieš trečiuosius asmenis negali būti panaudotas bendrovės valdymo organų kompetencijos apribojimų atskleidimas. Šia nuostata reglamentuojama kiekybinio ir vienasmenio bendrovės atstovavimo santykis su *ultra vires* doktrina, bei siekiama pašalinti neaiškumus, ar bendrovės įstatų nuostatos įgaliojančios vieną ar kelis asmenis, reiškia šių organų įgaliojimų apribojimą ar išplėtimą.

Pirmosios Tarybos direktyvos 9 (ar 10) str. 3 dalyje numatyta, kad bendrovės steigimo dokumentuose įtvirtintas nukrypimas nuo įstatyme įtvirtintų valdymo organų kompetencijos taisyklių turi būti susijęs su „bendrąsiais įgaliojimais atstovauti“. Tai reiškia, kad Pirmoji Tarybos direktyva numato absoliutų kiekybinį atstovavimą *ultra vires* doktrinos kontekste ir neleidžia šalims narėms nustatyti nacionalines taisyklės, kad kiekybinio atstovavimo faktą galima panaudoti prieš visus trečiuosius asmenis, kai bendrovėje kiekybinis atstovavimas nustatytas tik tam tikriems sandoriams ar kitaip apribotas.

Pažymėtina, kad ir CK komentaro autorių nuomone – „kiekybinis atstovavimas turi būti tik absoliutus, jis negali būti ribojamas tam tikra veikla, sandorių verte ar panašiai.“¹⁵⁰

Įtvirtinto absoliutaus kiekybinio atstovavimo atveju leidžiama taikyti *ultra vires* doktriną neginant trečiųjų asmenų neatsižvelgiant į jų sąžiningumą. Žinoma direktyva leidžia šalims narėms savo nacionalinės teisės aktuose numatyti ir riboto kiekybinio atstovavimo doktriną. Tačiau Smaliuko A. bei Goldammer Y. nuomone bendrovės

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁵⁰ BARTKUS, Gintautas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. p. 170.

akcininkai gali turėti galimybę steigimo dokumentuose numatyti ir išviešinti ir absoliutų, ir ribotą kiekybinį atstovavimą, tačiau pažeidus ribotą kiekybinį atstovavimą sandoris nebus pripažįstamas negaliojančiu neatsižvelgiant į trečiojo asmens sąžiningumą.¹⁵¹ CK 2.83 str. 2 d. turėtų būti suprantama ir taikoma, kaip norma, numatanti, kad sandoriai, sudaryti pažeidus tinkamai nustatytą ir išviešintą kiekybinio atstovavimo taisyklę nesukuria prievolių privačiam juridiniam asmeniui ir laikytini neteisėtais nepaisant trečiojo asmens sąžiningumo. Ši norma – išimtis iš bendrųjų taisyklių, numatytų CK 2.83 str. 1 d. ir 1.82 str. 1 d. ir ribojančių *ultra vires* doktrinos taikymo, privačių juridinių asmenų sudarytiems sandoriams.

Tačiau pažymėtina, kad direktyvos 9 str. 3 dalyje numatyta, jog, bendrovės steigimo dokumentuose nurodomas nukrypimas nuo bendrųjų įstatyminių valdymo organų kompetencijos taisyklių turi būti susijęs su generaliniu įgaliojimu. Vadinasi direktyva neleidžia numatyti nacionalinės taisyklės, pagal kurią prieš visus trečiuosius asmenis galima panaudoti ir tokį kiekybinio atstovavimo faktą, kai kiekybinis atstovavimas numatytas tikrai tam tikriems sandoriams ar su tam tikromis išlygomis. Tokie ribojimai suvokiami, nes direktyvos 9 (ar 10) str. 3 d. leidžia taikyti *ultra vires* doktriną, neginant trečiųjų asmenų, nepriklausomai nuo jų sąžiningumo, kadangi visais atvejais, kai yra pažeidžiama tinkamai išviešinta kiekybinio, vienasmenio atstovavimo taisyklė, tokie sandoriai gali būti pripažįstami negaliojančiais. Vadinasi direktyvos 9 (ar 10) str. 3 d. kontekste CK 2.83 str. 2 d. suvokiama bei taikoma, kaip tam tikra norma, kuri privalo numatyti, kad sandoriai sudaryti pažeidus tinkamai nustatytą ir išviešintą kiekybinio atstovavimo taisyklę, nesukuria jokių prievolių privačiam juridiniam asmeniui ir nežiūrint į trečiojo asmens sąžiningumą laikomi neteisėtais.

Apžvelgiant kiekybinio atstovavimo taisyklės ir santykio su *ultra vires* doktriną, pastebėtina viena reglamentavimo ir taikymo problema. Taikant CK normas dėl kiekybinio atstovavimo būtina tinkamai suprasti, kaip aiškinti taisyklę – kad esant tinkamai nustatytam ir išviešintam kiekybiniam atstovavimui yra netaikoma CK 2.83 str. 1 d. Tačiau plačiau kiekybinis atstovavimas CK nėra reglamentuotas, todėl nėra aiškūs šios normos netaikymo teisiniai padariniai. Manytina, kad šią normą reikėtų patikslinti papildant aptartu aspektu.

Apibendrinant galime teigti, kad kiekybinis atstovavimas suvokiamas kaip taisyklė nustatanti, kad teisinius veiksmus privataus juridinio asmens vardu turi teise atlikti tik du ar daugiau kartu veikiančių asmenų. *Ultra vires* doktrinos sąsaja su kiekybiniu

¹⁵¹ *Cit.op.54. p.4.*

atstovavimu neabejotina. Nuo šio santykio priklauso privačių juridinių asmenų sudarytų sandorių galiojimas ir sąžiningų trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsauga. CK 2.83 str. 2 d. įtvirtinta nuostata, nurodo, kad nors yra tinkamai nustatytas ir išviešintas kiekybinis atstovavimas, tai netaikoma CK 2.83 str. 1 d. CK 2.83 str. 2 d. – išimtis iš bendrųjų taisyklių, numatytų CK 2.83 str. 1 d. ir 1.82 str. 1 d. ir ribojančių *ultra vires* doktrinos taikymo, privačių juridinių asmenų sudarytiems sandoriams. Sandoriai, sudaryti pažeidus tinkamai nustatytą ir išviešintą kiekybinio atstovavimo taisyklę, nesukuria jokių prievolių privačiam juridiniam asmeniui ir, nežiūrint į trečiojo asmens sąžiningumą, laikomi neteisėtais.

Taikant CK normas dėl kiekybinio atstovavimo, būtina tinkamai suprasti, kaip aiškinti taisyklę – esant tinkamai nustatytam ir išviešintam kiekybiniam atstovavimui yra netaikoma CK 2.83 str. 1 d. Tačiau plačiau kiekybinis atstovavimas CK nėra reglamentuotas, todėl nėra aiškūs šios normos netaikymo teisiniai padariniai.

Išvados

Darbo pradžioje kelta hipotezė, pasitvirtino.

1. Pirminė *ultra vires* doktrinos paskirtis buvo užkirsti kelią sukčiavimu užsiimančių įmonių veiklai. Šiuo metu *ultra vires* doktrina suvokiama kaip prieštaravimas juridinio asmens veiklos tikslams, bei valdymo organų kompetencijos viršijimas, kai tokiu atveju atlikti veiksmai ir sudaryti sandoriai negalioja.

2. Vadovaujantis direktyva 68/151/EEB Lietuva perkelė bendrąją *ultra vires* ribojimo taisyklę, atsisakydama *ultra vires* doktrinos privačių juridinių asmenų atžvilgiu.

3. a) Privačiųjų juridinių asmenų sudaryti sandoriai gali būti pripažinti negaliojančiais *ultra vires* doktrinos pagrindu esant 3 privalomiems aspektams: 1) sandoris prieštarauja juridinio asmens teismumui (steigimo ir kt. vidiniams dokumentams); 2) kita sandorio šalis buvo nesąžininga, 3) yra teisinis pagrindas ginti pareiškėjo subjektyvias teises ar teisėtus interesus. *Ultra vires* turi būti taikoma nepriklausomai nuo kontrahento sąžiningumo tik vienu išimtiniu atveju, kai sandoris pažeidžia imperatyvias įstatymo normas, nustatančias valdymo organo kompetenciją.

b) Viešųjų juridinių asmenų sudaryti sandoriai, prieštaraujantys jų veiklos tikslams, gali būti pripažįstami negaliojančiais, tačiau ši galimybė nesiejama su kitos šalies sąžiningumu. CK nustatytas išimtinis atvejis, kai sandoriai, sudaryti pažeidžiant viešojo juridinio asmens valdymo organo kompetenciją, sukelia prievoles – tai atvejis, kai tokiam sandoriui vėliau pritaria juridinis asmuo. Lyginant su privačiais asmenimis viešųjų juridinių asmenų sudaromiems sandoriams taikomi griežtesni reikalavimai.

c) Juridinio asmens vidaus dokumentai nustato vadovo kompetencijos apribojimus, kuriuos pažeidus, vadovas veikia *ultra vires*. Juridinio asmens *ultra vires* veiksmai bendrovei, privačiam juridiniam asmeniui, yra privalomi ir negali būti panaudoti prieš sąžiningus trečiuosius asmenis. Juridinis asmuo dėl vadovo *ultra vires* veiksmų patirtą žalą gali išieškoti iš atsakingo vadovo. Tačiau visiškos atsakomybės bendrovės vadovas gali išvengti, jei tai būtų atskirai numatyta bendrovės steigimo dokumentuose ar sutartyje.

d) CK 2.83 str. 2 d. – išimtis iš bendrųjų taisyklių, numatytų CK 2.83 str. 1 d. ir 1.82 str. 1 d. ir ribojančių *ultra vires* doktrinos taikymą, privačių juridinių asmenų sudarytiems sandoriams. Sandoriai sudaryti pažeidus tinkamai nustatytą ir išviešintą kiekybinio atstovavimo taisyklę, nesukuria jokių prievolių privačiam juridiniam asmeniui ir, nežiūrint į trečiojo asmens sąžiningumą, laikomi neteisėtais. Nuo *ultra vires* doktrinos

sąsajos su kiekybiniu atstovavimu priklauso privačių juridinių asmenų sudarytų sandorių galiojimas ir sąžiningų trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsauga.

4. a) Daugiausia reglamentavimo ir taikymo trūkumų yra privačių juridinių asmenų atžvilgiu. Direktyvos 68/151/EEB nuostatos dėl *ultra vires* į CK 2.83 str. 2 str. perkeltos ne visa apimtimi, neįtvirtinant, kad įmonės valdymo organų *ultra vires* sandoriai įmonės teisiškai nesaisto, todėl tretysis asmuo neginamas, nes įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės. Tokiais atvejais Lietuvos teismai remiasi LR CK 1.80 str.. Naujo CK gyvavimo pradžioje teismai tapatino seno CK 49 ir naujo CK 1.82 str., nors senasis CK specialų civilinį teismumą numatė visiems juridiniams asmenims. CK 1.82 str. įtvirtintu reguliavimu persipina CK 2.83 str. ir taip išplėčia *ultra vires* doktrinos reguliavimą. Tačiau CK 2.83 str. skirtingai nei CK 1.82 str. neįtvirtintas *ultra vires* doktrinos taikymas, kai sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens tikslams, nėra nuostatos, dėl trečiojo asmens nesąžiningumo, kuri neatsiejama *ultra vires* doktrinos taikymo sąlyga. Neaišku kodėl trečiojo asmens nesąžiningumo nuostata perkelta į 2.85 str. Vadovaujantis CK 1.82 ir 2.83 str., nenumatyta, kad šios nuostatos taikomos atstovui, tačiau teismų praktikoje minėtos nuostatos taikomos plečiamai.

b) Viešųjų asmenų atžvilgiu CK 1.82 str. 2 d. įtvirtinta nuostata nesieja sandorio pripažinimo negaliojančiu su kitos šalies sąžiningumu. Tačiau CK 2.84 str. 3 d., ir 2.85 str., įtvirtintos nuostatos siejamos su kitos šalies sąžiningumu. Tai nesuprantama, nes asmens sąžiningumas, neturi įtakos viešųjų juridinių asmenų sandoriams. CK 1.82 str. 2 d. ir 2.84 str. kalbama apie tą patį reiškinį – valdymo organų veiksmų prieštaravimą viešojo juridinio asmens dokumentuose numatytoms nuostatomis, tačiau savo gramatine reikšme straipsniuose įtvirtintų veiklos tikslų ir kompetencijos reikšmės skiriasi. Lyginant su privačiais juridiniais asmenimis, viešųjų juridinių asmenų *ultra vires* reglamentavimas ir taikymas mažiau problematiškas nei privačiųjų.

c) Juridinis asmuo negali apriboti trečiųjų asmenų teisių reikalauti atlyginti iš bendrovės vadovo *ultra vires* veiksmais padarytos žalos, kadangi tokios nuostatos pažeistų trečiųjų asmenų teisę į visišką nuostolių atlyginimą.

d) Esant, tinkamai nustatytam ir išviešintam kiekybiniam atstovavimui, yra netaikoma CK 2.83 str. 1 d. Ši norma nekonkreči, neaiškūs jos netaikymo teisiniai padariniai. Tačiau vadovaujantis pirmąja bendrovių direktyva 2 dalis turėtų būti suprantama ir taikoma kaip norma, numatanti, kad sandoriai, sudaryti pažeidus tinkamai nustatytą ir išviešintą kiekybinio atstovavimo taisyklę, nesukuria prievolių privačiam juridiniam asmeniui ir laikytini neteisėtais nepaisant trečiojo asmens sąžiningumo.

Pasiūlymai. Tobulinant *ultra vires* teisinį reglamentavimą Lietuvos privatinėje teisėje siūlytina:

1. Suvienodinti teisinį reglamentavimą CK 1.82 ir CK 2.83 str., nustatant vienodas nuostatas dėl trečiojo asmens nesąžiningumo.

2. CK 1.82 ir 2.83 str. praplėsti *ultra vires* subjektų ratą, įtvirtinant juridinio asmens įgaliotą atstovą.

3. Suvienodinti CK 1.82 str. 2 d. ir 2.84, 2.85 str. įtvirtintas sąvokas „veiklos tikslai“, „kompetencija“, paliekant vieną iš jų.

4. CK 2.83 str. 2 d. suformuluoti kiekybinio atstovavimo normos netaikymo teisinius padarinius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai:

- 1.1. 1969 m. kovo 9 d. Pirmoji Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo Nr. 68/151/EEB// OJ L 65. 1968.
- 1.2. 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/58/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 68/151/EEB dėl tam tikrų bendrovių tipų informacijos atskleidimo reikalavimų. Nr. 2003/58/EEB// OJ L 221. 2003.
- 1.3. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones. Nr. 2009/101/EEB// OJ L 258. 2009.
- 1.4. Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis. 1957 m. Roma (Suvestinis Europos aktas, pakeitęs ir papildęs Europos ekonominės bendrijos sutartį// OJ C 83. 2010).
- 1.5. Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 1991, Nr. 13-328.
- 1.6. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės Žinios, 1995, Nr. 89-1985.
- 1.7. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
- 1.8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
- 1.9. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas. Vyriausybės Žinios, 1964, Nr. 19-138.
- 1.10. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės Žinios. 2002, Nr. 64-2569.

2. Specialioji literatūra:

2.1. Monografijos, vadovėliai ir pan. leidiniai:

- 2.1.1 АНДЕРХИЛЛ, Д., *et al.* *Толковый словарь*. — Москва: "ИНФРА-М", Издательство "Весь Мир". Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М. 2001.
- 2.1.2 BOURME, N. *Company law. Second Edition. London: Cavendish Publishing limited, 1995.*
- 2.1.3 EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
- 2.1.4 IVAMY, H. *Topham and Ivamy's Company Law*. 15th ed. London: Butterworth. 1974.
- 2.1.5 KIRŠIENĖ, J.; PAKALNIŠKIS, V.; RUŠKYTĖ, R.; VITKEVIČIUS, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: MRU leidybos centras, 2003.
- 2.1.6 MIKELĖNAS, V. *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
- 2.1.7 MIKELĖNAS, V., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
- 2.1.8 MIKELĖNAS, V.; ABRAMAVIČIUS, A. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999.
- 2.1.9 MIKELĖNAS, V.; RASIMAVIČIUS, P.; STASKONIS, V. ir kt. *Civilinė teisė. Vadovėlis*. Kaunas: Vija, 1998.
- 2.1.10 MIZARAS, V. *et al.* *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
- 2.1.11 NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia, 1999.
- 2.1.12 PINTO, A. R.; BRANSON, M. D. *Understanding Corporate Law*. New York: M. Bender, 1999.
- 2.1.13 PRAPIESTIS, J. *Namų advokatas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002.
- 2.1.14 ROBBINS, S.P. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika. 2003.
- 2.1.15 STANISLOVAITIS, R. *Lietuvos komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas. 2005.
- 2.1.16 ШЕРШЕНЕВИЧ, Г. Ф. *Учебник торгового права*. Москва: фирма "СПАРК". 1994.
- 2.1.17 TIAŽKIJUS, V. *et al.* *Lietuvos Respublikos Darbo kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2003. I tomas.

- 2.1.18 VAITKEVIČIŪTĖ, V. *Posakių ir žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 1998.
- 2.1.19 VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
- 2.1.20 VILEITA, A., et al. *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2004.
- 2.1.21 ЗЕНИН, И.А. *Гражданское и торговое право зарубежных стран*. Москва: МГУ. 1992.

2. 2. Straipsniai periodiniuose leidiniuose:

- 2.2.1 Advokatų kontoros „Miškinis, Kvainauskas ir partneriai“ advokatų konsultacija. *Dėl įmonės vadovo atleidimo tvarkos*. *Buhalterija*, 2007, Nr. 27 (138).
- 2.2.2 БУДЫЛИН С.Л. *Крупные сделки хозяйственных обществ // арбитражная практика № 02 (47)*. 2005. С. 3.
- 2.2.3 LEACOCK S. J. “*The Rise and Fall of the Ultra Vires Doctrine in United States, United Kingdom, and Commonwealth Caribbean Corporate Common Law: A Triumph of Experience Over Logic*”, *DePaul Bus. & Comm. Law Journal*, Vol. 5, 2006.
- 2.2.4 MIKELĖNAS V. *Europos ir tarptautinių teisės normų ir standartų vaidmuo kuriant naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą ir aiškinant jo normas: kodekso rengimo grupės vizija*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Šveicarijos Liucernos universiteto Internacionalizuotos ir europeizuotos privatinės teisės tyrimų centro 2008 m. balandžio 18 d. surengtos tarptautinės konferencijos privatinės teisės europeizacija ir internacionalizacija kaip iššūkis teisėjams aktualiausi pranešimai. *Teismų praktika*, 2008.09.21, Nr.: 29.
- 2.2.5 SMALIUKAS A.; GOLDAMMER Y. *Kiekybinio atstovavimo taisyklės taikymo problemos*. *Justitia*. 2007, Nr. 3 (65).

3. Praktinė medžiaga:

- 3.1. Europos teisingumo teismo byla Case 32/74, Friedrich Haaga GmbH (1974) ECR 1201.
- 3.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

- 3.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. *V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir uždaroji akcinė bendrovė „Duomenys neskelbtini“*, Nr. 3K-7-760/2001, kat. 13., 2.11., 50.
- 3.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. vasario 12 d. nutartis c. b. *BAB „Litimpeks bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“, Lietuvos ir Vokietijos uždaroji akcinė bendrovė „Hoja“, uždaroji akcinė bendrovė „Parex lizingas“, F. P. firma, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Elektroskandija“, uždaroji akcinė bendrovė „Hoja-Reality“*, Nr. 3K-3-710/2002, kat. 15.2.1.1., 25.8.1., 31.5., 37.8., 40.6.
- 3.5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 27 d. nutartis c. b. *bankrutavusi AB „Panevėžio srovė“ v. R. L. įmonė*, Nr. 3K-3-1398/2002, kat. 125.6., 15.2.1.1., 15.2.2.1.
- 3.6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *LUAB korporacijos „Lietverslas“ v. F. G.*, Nr. 3K-3-113/2003, kat. 103., 15.2.1.1., 15.2.2.8., 21.2.2.1., 21.6., 22.1., 41., 94.1.,
- 3.7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 16 d. nutartis c. b. *akcinė bendrovė „Turto bankas“ v. E. J. ir akcinė bendrovė „Kasyba“*, Nr. 3K-3-509/2003, kat. 32.2., 57.1.
- 3.8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. *UAB (duomenys neskelbtini) v. UAB „Palangos statyba“ ir A. K.*, Nr. 3K-3-636/2004, kat. 31.6.1.
- 3.9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 11 d. nutartis c. b. *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“, UAB „Ortofina“ ir R.G.K.*, Nr. 3K-3-17/2006, kat. 35.6.1., 45.5.
- 3.10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 10 d. nutartis c. b. *UAB „Transmigra“ v. UAB „Netina“, A. J. N., S. M., V. M., A. B., trečiasis asmuo S. G.*, Nr. 3K-3-532/2006, kat. 21.4.1.1.
- 3.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1., 21.5., 27.7., 45.11.
- 3.12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 3 d. nutartis c. b. *UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autooazė“, trečiasis asmuo A. K.*, Nr. 3K-3-534/2007, kat. 21.4.2.1; 50.5; 106.3; 110.1; 110.5; 116.1; 117.1.

- 3.13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 lapkričio 30 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti akcinė bendrovė „Barklita“ v. G. B. ir J. G.*, Nr. 3K-3-528/2009, kat. 27.7; 44.2.4.1; 114.11.
- 3.14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Beltateksas“ v. UAB „Sarteksas“, UAB „Autooazė“, A. S. firma*, Nr. 3K-3-17/2011, kat. 21.4.2.1; 27.7; 50.5.
- 3.15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 11 d. nutartis c. b. *uždaroji akcinė bendrovė „Kreivė“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Orgreitos transportas“*, Nr. 3K-3-173/2011, kat. 21.4.2.8; 50.3.
- 3.16. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 20 d. nutartis c. b. *bankrutuojanti AB „Ekinsta“ v. AB bankas NORD/LB Lietuva, trečiasis asmuo bankrutuojanti UAB „Mindaugo karūna“, V. K.* Nr. 2A-124/2006.
- 3.17. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 4 d. nutartis c.b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Damarida“ v. uždaroji akcinė bendrovė „Kontivis plius partneriai“, tretieji asmenys V. B., L. D.*, Nr. 2A-154/2006.
- 3.18. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis c. b. *BUAB „Tekoveta“ v. N. S.*, Nr. 2A-334/2006.
- 3.19. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 25 d. nutartis c. b. *likviduojama uždaroji akcinė bendrovė „Utetra“ v. B. M., M. B., uždarajai akcinei bendrovei „Bleiras“, tretieji asmenys nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų atsakovų pusėje S. T., K. J. T., J. S., A. M., UAB „Astilbė“, L. M., trečiasis asmuo be savarankiškų reikalavimų ieškovo pusėje A. P.*, Nr. 2A-376/2008.
- 3.20. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. birželio 14 d. nutartis c.b. *bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Bingeliai“ v. bankrutuojanti uždaroji akcinė bendrovė „Egida plius“, tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Medicinos bankas“, Vilniaus m. 7 notaro biuro notarė J. Š.*, Nr. 2A-207/2011.
- 3.21. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 5 d. nutartis c. b. *UAB „Euretonas“ v. BUAB „Vilniaus pastatai“*, Nr. 2A-354/2011.

- 3.22. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis c.b. *akcinė bendrovė Šiaulių bankas v. žemės ūkio kooperatinė bendrovė Pamario paukštynas*, Nr. 2A-212/2011.
- 3.23. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 23 d. nutartis c. b. *asociacija LIETUVOS TAUTODAILININKŲ SAJUNGA ŽEMAITIJOS SKYRIUS v. L.B., Palangos miesto 1-ojo notarų biuro notarė Alfreda Bluškienė, V.J.M.*, Nr. 2A-44-33/2008.
- 3.24. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 18 d. sprendimas c. b. *VšĮ „Kaimo verslo projektai“ v. A. G. ir A. L., trečiasis asmuo V. K.*, Nr. 2A-631-302/2009.
- 3.25. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 4 d. sprendimas c. b. *BUAB „Medpjova“ v. Vytautui A. V., S. V.*, Nr.2-419-544/2009.
- 3.26. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 2 d. nutartis c. b. *A. R. v. SB „Vilija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijai, E. K.*, Nr. 2A-1126-464/2011.
- 3.27. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 7 d. nutartis c. b. *R. Š., V.o B. J. ir I. A. vs. A. K., R. K., C. J. K., L. J. K.*, Nr. 2A-1075-582/2011.
- 3.28. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2011 m. rugpjūčio 16 d. sprendimas c. b. *SB „UŽUGIRIS-5“ vs. G. K.* Nr. 2-180-728/2011.
- 3.29. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. spalio 21 d. sprendimas adm. b. *UAB „Airenida“ v. Panevėžio apskrities VMI*, Nr. A-469-1166-05.
- 3.30. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2008 kovo 12 d. sprendimas adm. b. *B. J. L. v. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, Nr. A756-55/2008.

4. Elektroniai dokumentai:

- 4.1 FABER, M. *The South Sea Bubble and Law's Mississippi Scheme*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: http://www.gold-eagle.com/editorials_04/faber102004.html [Žiūrėta 2011-11-15].
- 4.2 ROCHE & DUFFAY. *Почти как люди. Доктрина Ultra Vires в зарубежном и российском праве*. [interaktyvus]. 2006. [Žiūrėta 2011-11-

- 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.roche-duffay.ru/articles/pdf/Ultra%20Vires.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.3 PAUL J. OMAR. *Powers, Purposes and Objects: The Protracted Demise of the Ultra Vires Rule*. Bond Law Review. [interaktyvus]. 2004. [Žiūrėta 2011-11-15] Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1280&context=blr&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.lt%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dpowers%252C%2520purposes%2520and%2520objects%253A%2520the%2520protracted%2520demise%2520of%2520the%2520ultra%2520vires%2520rule%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D0CBoQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fepublications.bond.edu.au%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1280%2526context%253Dblr%26ei%3DlhCTqX2PIem8gPi3-W_BA%26usg%3DAFQjCNEKxRLs9xyyf_6P_bnnwoYcaGZotw#search=%22powers%2C%20purposes%20objects%3A%20protracted%20demise%20Ultra%20vires%20rule%22> [Žiūrėta 2011-11-15].
- 4.4 REESE, REUBEN A. *The true doctrine of ultra vires in the law of corporations*. [interaktyvus]. 1897. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.archive.org/stream/cu31924019347479#page/n5/mode/2up>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.5 PUTNEY, H. A. *Popular Law Library. Partnership, Private Corporations, Public Corporations*. [interaktyvus]. 1908. Section 39. Ultra vires contracts. Prieiga per internetą: <<http://chestofbooks.com/society/law/Popular-Law-8/Section-39-Ultra-Vires-Contracts.html>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.6 SWANEY, H. *Essay on ultra vires*. [interaktyvus] 1883. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.ebooksread.com/authors-eng/homer-h-swaney/essay-on-ultra-vires-ala/1-essay-on-ultra-vires-ala.shtml>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.7 *Nemokamas teisės žodynas internete*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/ultra+vires>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.8 GREENFIELD, K. „*Ultra Vires Lives? A Stakeholder Analysis of Corporate Illegality*.“ Virginia Law Review. [interaktyvus]. 2001. 87 (November).

- [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=253770 [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.9 SYED RAZA SHAH GILANI. „*The “Doctrine of Ultra Vires” and its subsequent development in the frame work of Company law.*“ [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1936728 [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.10 Prieiga per internetą: <http://www.cwgsy.net/private%2Fsljohn/companylaw3245.html> [Žiūrėta 2011-10-03].
- 4.11 Aiškinamasis raštas Dėl Civilinio kodekso Antrosios knygos projekto: Nr.2269. [interaktyvus]. 2000-01-03. [Žiūrėta 2011-10-23]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=93282&p_query=ultra%20vires&p_tr2=2 [Žiūrėta 2011-10-23].
- 4.12 Advokatų kontoros „Miškinis, Kvainauskas ir partneriai“ studija: „*Bendrovių valdymo sistema, valdymo modelio pasirinkimas ir funkcionavimo ypatumai*“. [interaktyvus]. Vilnius. 2006. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/UM_STUDIJA_06-12-14.doc [Žiūrėta 2011-11-15].
- 4.13 Dabartinis lietuvių kalbos žodynas internete. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.14 MATONIS M. *Įmonių vadovų atsakomybė*. [interaktyvus]. 2006 04 28. [Žiūrėta:2011-10-01]. Prieiga per internetą: <http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1059&id=466373> [Žiūrėta:2011-10-01].
- 4.15 Ashbury Railway Carriage Co v Riche (1875) LR 7 HL 653 byla. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: http://oxcheps.new.ox.ac.uk/new/casebook/part2_5.php [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.16 A.G. v. Great Eastern Railway, Co. (1880) 5 App.Cas. 473 (H.L.) byla. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą:

- <http://oxcheps.new.ox.ac.uk/new/casebook/part2_5.php> [Žiūrėta 2011-11-15].
- 4.17 Advokatų kontora Norcous ir partneriai. *Įmonių vadovų atsakomybė Lietuvoje: teismų praktikos apžvalga*. [interaktyvus]. 2004. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.rln.lt/download.php/fileid/25>> [Žiūrėta 2011-11-20].
- 4.18 SMALIUKAS A.; PACENKAITĖ V. *Ultra vires doktrina naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.varul.com/files/Ultra%20vires%20doktrina%20Lietuvos%20Respublikos%20civiliniame%20kodekse.pdf>> [Žiūrėta 2011-11-20].

SANTRAUKA

***Ultra vires* teisinio reglamentavimo ir taikymo problemos Lietuvos privatinėje teisėje**

Iš pradžių *ultra vires* doktrina buvo sukurta, juridinio asmens steigėjų teisių apsaugai, ir tik vėliau reglamentavimas tapo platesnis ir šiuo metu *ultra vires* doktrina suvokiama kaip juridinio asmens veiklos teisėtumas tik tuomet, kai tokia veikla jam leidžia užsiimti įstatymas, o visi sandoriai, kurie prieštarauja juridinio asmens tikslams, yra negaliojantys ir jo neįpareigoja. *Ultra vires* doktrinos reglamentavimas ir taikymas, turi ypatingą reikšmę privatinėje teisėje, nes nuo to, kaip bus reglamentuojama ir taikoma *ultra vires* doktrina, priklauso privačių bei viešųjų juridinių asmenų sudarytų sandorių galiojimas bei sąžiningų trečiųjų asmenų apsauga.

Nors *ultra vires* doktrina pasaulyje nėra nauja teisinė kategorija, Lietuvos teisiniame reglamentavime atsirado tik išgaliojus naujajam CK, todėl natūralu, jog kyla tam tikrų reglamentavimo ir taikymo problemų, kurios, remiantis moksline literatūra ir teismų praktika, atskleidžiamos šiame darbe. Darbas susideda iš dviejų pagrindinių dalių: pirmoje - analizuojama *ultra vires* doktrinos esmė privatinėje teisėje, antroje - atskleidžiamas doktrinos reglamentavimas ir taikymas, išryškinama problematika. Išanalizavus *ultra vires* doktrinos teisinį reglamentavimą ir taikymą, prieinama išvados, kad daugiausia trūkumų – privačių juridinių asmenų atžvilgiu. Darbo pabaigoje teikiami siūlymai *ultra vires* doktrinos reglamentavimo tobulinimui, apimantys CK 1.82 ir 2.83 str. papildymus, vienas kurių CK 1.82 ir 2.83 str. nuostatų papildymas, praplečiant *ultra vires* subjektų ratą.

SUMMARY

The Problems of Ultra vires Legal Regulation and Application in Lithuanian Private Law

Initially the ultra vires doctrine was established for the legal entity founder's rights protection, only afterwards the regulation became wider. Currently the *ultra vires* doctrine is conceptualized as the legality of legal entity's activity only when it is permitted by law for him to engage in this activity; all the transactions contradicting the aims of the legal entity are not valid and don't bind him over. The *ultra vires* doctrine regulation and application has a special meaning in the Private law. The validity of the transactions concluded by both private and public legal entities and the defense of bona fide third parties depends on the way of the *ultra vires* doctrine regulation and application.

Although the *ultra vires* doctrine is not a new juridical category in the world, it appeared in Lithuanian juridical regulation only after the new Civil Code came into force. That is why the rise of some regulation and application problems is a matter-of-course. The abovementioned problems are disclosed in this work with reference to the scientific literature and the courts practice. The work consists of two main parts: the essence of the *ultra vires* doctrine in the Private law is analyzed in the first one; the regulation and application of the doctrine is disclosed as well as the problems are highlighted in the second one. After the *ultra vires* doctrine law regulation and application analysis, there can be made a conclusion, that most weaknesses concern the private legal entities. At the end of the work some offers for the *ultra vires* doctrine regulation and application development are indicated. The offers refer to the supplements of Articles 1.82 and 2.83 of the Civil Code, one of which is a supplement of the provisions of Articles 1.82 and 2.83 of the Civil Code widening the circle of the *ultra vires* subjects.